บทสรุปผู้บริหาร

1. ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำรวจพบว่า ในประเทศไทยมีจำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยในปี 2537 มีจำนวนผู้สูงอายุ ร้อยละ 6.8 ของประชากรทั้งประเทศ ปี 2545 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 9.4 และในการสำรวจครั้งล่าสุด ปี 2550 พบว่า ผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 10.7 หรือประมาณ 7.02 ล้านคน นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คาดประมาณประชากรสูงอายุของประเทศไทยว่าจะมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 10.3 ในปี 2548 เป็นร้อยละ 20.0 ในปี 2568 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ กล่าวคือ มีผู้สูงอายุ มากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ แนวโน้มการเติบโตอย่างต่อเนื่องของจำนวนประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย ในขณะเดียวกันอัตราส่วนการเป็นภาระของผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน อันเนื่องจากการลดลงของอัตราส่วนในวัยแรงงาน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548) คาดการณ์ว่า อัตราส่วนการเป็นภาระของผู้สูงอายุ ในปี พ.ศ. 2553 อัตราส่วน 18.2 ปี พ.ศ. 2558 อัตราส่วน 20.9 และเพิ่มถึงอัตราส่วน 32.2 ในปี พ.ศ. 2568 ปรากฏการณ์ในอนาคตดังกล่าวนี้ จะต้องดำเนินการเตรียมความพร้อมก่อนวัยสูงอายุของประชากรในปัจจุบัน การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการเปลี่ยนผ่านไปสู่การเป็นผู้สูงวัย โดยเฉพาะเรื่องการเตรียมความพร้อมเพื่อวัยสูงอายุของประชาชน ตลอดจนข้อมูลการคาดการณ์ของประชากรที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นสิ่งสำคัญ และมีความจำเป็นต่อการกำหนดแนวทางหรือทิศทางในการวางนโยบาย ยุทธศาสตร์ในการทำงานสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาวการณ์ต่าง ๆ อันเกิดจากการที่สังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุ ดังนั้น การเตรียมความพร้อมเพื่อวัยสูงอายุ จึงเป็นเรื่องสำคัญสำหรับประชาชน เพราะทุกคนจะต้องก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุและเข้าสู่สังคมสูงอายุ ซึ่งจะต้องเตรียมตนเองให้พร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างมีความสุข

ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มคนที่น่าจับตามองกลุ่มหนึ่งของสังคมไทย แนวโน้มในอนาคตจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอันเนื่องมาจากสัดส่วนการลดลงของอัตราการเกิดในกลุ่มประชากร ดังเช่น ประเทศญี่ปุ่นปัจจุบัน ความคิดเห็นของผู้สูงอายุซึ่งถูกจัดว่าเป็นคนรุ่นเก่าจะสะท้อนให้เห็นถึงสภาพของสังคมที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญไปสู่ยุคของคนรุ่นใหม่ โดยผ่านกลไกหลัก คือ สถาบันครอบครัว ความรู้สึกที่มีต่อการถูกยอมรับ การปฏิบัติจากสังคมและอื่น ๆ โดยเฉพาะการให้บริการสวัสดิการสังคมให้กับผู้สูงอายุได้จัดให้ไว้หลายแนวทาง เช่น การจัดหาที่พักพิง การจัดเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การจัดบริการให้คำแนะนำปรึกษา การดูแลสุขภาพ สันทนาและอื่นๆ ที่นักวิชาการได้ตั้งข้อคำถามไว้ว่าการจัดบริการให้ผู้สูงอายุเป็นการสร้างคุณค่าให้กับสังคมหรือเป็นบริการที่จัดให้อย่างมากเกินไปจนเกิดความไม่สมดุลในการใช้ทรัพยากรของประเทศที่กลุ่มด้อยโอกาสอื่นๆ อาจได้รับการจัดสรรอย่างไม่

พอเพียงตามที่ปรากฏให้เห็นเป็นนโยบายรัฐสวัสดิการในหลายประเทศในสังคมอุตสาหกรรม แต่สำหรับประเทศไทยยังคงมีผู้สูงอายุอีกจำนวนมากที่ควรได้รับการดูแล และมีโอกาสเข้าถึงบริการสวัสดิการสังคมจากรัฐ

มองย้อนกลับไปสู่อดีตของสังคมไทย เราจะพบว่า ผู้สูงอายุเริ่มประสบความยุ่งยากต่อการปรับตัวในการดำรงชีวิตที่ไม่เหมือนแต่ก่อนที่ครอบครัวไทยถือว่าผู้สูงอายุ คือ บุพการีที่ต้องให้ความอุปการะเลี้ยงดูจนตราบเท่าชีวิตจะหาไม่ ในทำนองเดียวกันผู้สูงอายุก็ได้ตั้งความหวังไว้ว่าการสร้างครอบครัวมีลูกหลานก็เพื่อจะ "หวังพึ่งยามเฒ่าชรา หวังฝากผี ฝากไข้" ในเรื่องปัญหาผู้สูงอายุในอีก 15-20 ปีข้างหน้ารัฐจะต้องเจอกับปัญหา "การมีผู้สูงอายุจำนวนมาก" เพราะประชากรมีอายุยืนมากขึ้น อาจทำให้ประชากรวัยแรงงาน 1-2 คน จะต้องรับภาระดูแลผู้สูงอายุ 1 คน เป็นปัญหาที่หนักมาก หากปล่อยให้เป็นภาระของรัฐ แน่นอน *"ประเทศไทย อาจกลายเป็นประเทศยากจน ก็อาจเป็นได้"* ปัญหาเรื่องนี้ จากข้อมูล จะพบว่า ประเทศญี่ปุ่น เป็นประเทศหนึ่งที่ประสบปัญหาเรื่องนี้อย่างมาก ผู้สูงอายุญี่ปุ่น จะถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง ข้อมูลบอกว่า ร้อยละ 30-40 อยู่อย่างว้าเหว่ ไม่มีลูกหลานดูแล เลยต้องออกท่องเที่ยวและพักผ่อนในต่างประเทศ เช่น การเดินทางมาท่องเที่ยวเมืองไทยหรือมาพักอาศัยในเมืองไทยจำนวนมาก เพราะ คนไทยใจดี สนใจ ชอบซักถาม ทุกข์ –สุข คนอื่น ทั้ง ๆที่ตัวเองก็มีความทุกข์มากมาย เป็นต้น

สำหรับทางออกสำคัญ ในการเตรียมการเพื่อรองรับกับปัญหาผู้สูงอายุล้นเมืองของประเทศไทยในอนาคต โดยมีแนวทางการเตรียมการรองรับในหลากหลายแนวทาง คือ 1) การเน้นปลูกฝังให้เด็กไทยมีจิตสำนึกเรื่อง *"ความกตัญญู"* เพราะระบบการศึกษาและกระบวนการสังคมประกิตหรือกระบวนการขัดเกลาทางสังคม หากเด็กไทยยังเต็มเปี่ยมด้วยความกตัญญู ยอมรับและเลี้ยงดูพ่อแม่ ครอบครัวละ 1-2 คน ปัญหาภาระหนักของรัฐก็อาจเบาบางลงได้บ้าง 2) การปลูกฝังค่านิยมความพอเพียง ค่านิยมความมัธยัสถ์ ประหยัดอดออม ในขณะทำงาน เพื่อเก็บเงินส่วนหนึ่งไว้ใช้ในบั้นปลายชีวิต ปัญหานี้ จะเป็นเรื่องใหญ่มาก โดยเฉพาะในอาชีพของข้าราชการไทย ที่เน้นการอยู่อย่างหรูหรา ฟุ่มเฟือย ในขณะที่มีรายได้น้อย และมีหนี้สินจนถึงวันเกษียณอายุ แล้วบั้นปลายชีวิตจะเป็นอย่างไร "หากอายุยืน" หากเปรียบเทียบข้าราชการไทย กับข้าราชการญี่ปุ่น จะแตกต่างกันมาก ข้าราชการญี่ปุ่น เมื่อเกษียณอายุ อาจมีเงินเก็บและเงินสะสมจำนวนมากต่อคนหรือมีเพียงพอที่จะมาอยู่เมืองไทยได้อย่างสะดวกสบาย แต่ข้าราชการไทยกลับตรงกันข้าม คือมีเงินเก็บสะสมไม่มากพอที่จะเดินทางไปพักผ่อนหรืออยู่ในต่างประเทศเป็นระยะเวลานาน ๆ ได้ ฉะนั้นทางเลือกในการแก้ปัญหาในบั้นปลายชีวิตทางเลือกที่ 2 นี้จะต้องกระตุ้นให้ผู้กำลังจะสูงอายุในอนาคต มีการวางแผนดูแลตนเองอย่างดีและไม่ประมาทในชีวิต สุดท้ายการกระตุ้นให้องค์กรปกครองท้องถิ่นเตรียมการรองรับปัญหาเรื่องนี้ อย่างเป็นระบบอย่างจริงจังและยั่งยืน

จากเหตุผลข้างต้นที่กล่าวมาทำให้คนไทยทุกคนต้องตระหนักและเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุกันดีว่า ผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่า เนื่องจากเป็นบุคคลผู้ได้ผ่านการดำเนินชีวิตมาเป็นเวลานาน จึงมีโอกาสสั่งสมประสบการณ์ต่าง ๆ ทั้งในแง่ของการดำเนินชีวิตทางสังคมการทำงาน การศึกษาวิทยาการ ต่าง ๆ รวมทั้งเป็นผู้เชื่อมโยงยุคสมัยในอดีตและปัจจุบันให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือมีความต่อเนื่องกัน ดังนั้น การมีโอกาสที่จะได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์ต่าง ๆ จากผู้สูงอายุมาสู่เยาวชน จึงนับเป็นการสืบทอดศิลปวิทยาการ ค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ทำให้สังคมมนุษย์มีความเจริญงอกงามทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ อย่างไรก็ตาม แม้จะเป็นที่ยอมรับกันถึงความสำคัญของทรัพยากรบุคคลกลุ่มนี้แต่การเชื่อมโยงประสบการณ์ระหว่างคนรุ่นนี้กับคนรุ่นหนุ่มสาวก็ยังประสบปัญหามาโดยตลอด ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากการที่ไม่สามารถประสานความรู้ความเข้าใจระหว่างวัยต่อวัยได้อย่างราบรื่น

ปัจจุบันหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ต่างให้ความสนใจศึกษาปัญหาเกี่ยวกับเยาวชน ปัญหาสตรี และปัญหาคนในวัยแรงงาน จนละเลยปัญหาของผู้สูงอายุ ในอดีตที่ผ่านมาการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุมีไม่มากนัก เนื่องจากประชากรกลุ่มนี้เป็นประชากรกลุ่มน้อยและไม่มีปัญหาทางสังคมที่เด่นชัด แต่ในภาวะการณ์ปัจจุบันที่โลกมีการพัฒนาวิทยาการทางด้านการแพทย์มากขึ้น ทำให้ช่วงการมีชีวิตของมนุษย์ยืดยาวออกไป ขณะเดียวกันอัตราการตายในทุกกลุ่มอายุก็ลดลงด้วยนั้น ทำให้คาดกันว่า จะเกิดปัญหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุขึ้น และปัญหานี้จะเป็นปัญหาที่ทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะประชากรในกลุ่มนี้จะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี โดยเฉพาะในช่วงหลังปี พ.ศ. 2543 ไปแล้วทั้งนี้เป็นผลจากการที่มีภาวะการณ์ที่เรียกว่า “baby boom” เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การเพิ่มประชากรกลุ่มนี้ในอนาคต อาจก่อให้เกิดปัญหาความไม่เข้าใจกันระหว่างคนสองวัยในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น เท่านั้นยังไม่พอยังส่งผลถึงปัญหาสังคมอื่น ๆ ตามมาอีกด้วย เพราะคนแต่ละวัยย่อมมีความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตต่างกัน รวมถึงความต้องการการบริโภคสินค้าและบริการชนิดต่างๆ ก็ต่างกันด้วย ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องจะต้องจะจัดหาสินค้าและบริการสำหรับคนกลุ่มนี้โดยเฉพาะเพิ่มขึ้นด้วย การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับผู้สูงอายุ จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดแผนการดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ปัญหาคนชราในประเทศไทย หลักสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยมีนโยบายเพิ่มประชากรโดยการส่งเสริมให้มีประชากรมีลูกมาก เป็นผลให้อัตราการเกิดในระยะนั้นสูงมาก แต่ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมานี้ ประเทศไทยได้เปลี่ยนมาใช้นโยบายการวางแผนครอบครัว เพื่อลดอัตราการเกิดของประชากรที่เพิ่มสูงขึ้น ผลการดำเนินการตามนโยบายทั้งสองประการดังกล่าว ได้ทำให้โครงสร้างประชากรของประเทศไทยเปลี่ยนไปทั้งในอดีตและปัจจุบัน ผลจากการสำรวจสำมะโนประชากรและเคหะของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2513 และ 2523 และการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2523-2558 โดยคณะทำงานประมาณประชากรในคณะอนุกรรมการนโยบายและแผนประชากร ได้

ชี้ให้เห็นว่า ผลการเพิ่มอัตราการเกิดในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือเมื่อ 50 ปีที่แล้ว และการลดอัตราการเกิดในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา ได้ให้โครงสร้างประชากรของไทยเปลี่ยนจาก “โครงสร้างประชากรวัยเยาว์” มาเป็น “โครงสร้างประชากรวัยชรา” ซึ่งเป็นสิ่งแสดงให้เห็นว่า ความต้องการการบริการและสวัสดิการเฉพาะอย่างของประชากรกลุ่มนี้กำลังเพิ่มขึ้น ซึ่งรัฐจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสนใจและมีการกำหนดแผนการดำเนินการในเรื่องนี้อย่างจริงจัง

จากแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่านโยบายการพัฒนาประเทศด้านการพัฒนาประชากร เกือบจะไม่ค่อยมีการกล่าวถึงประชากรกลุ่มที่เป็นคนชราหรือผู้สูงอายุมากนัก ทั้นนี้และไม่ใช่กลุ่มประชากรที่มีศักยภาพพัฒนาในเชิงเศรษฐกิจ ทั้งๆ ที่โดยความเป็นจริงแล้วคนชราเป็นจำนวนมิใช่น้อยที่ยังมีความพร้อมในการที่จะทำงานเพื่อยังชีพ มีความกระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือหรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม มีความต้องการที่จะถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตที่มีคุณค่าให้แก่บุคคลรุ่นหลังโดยเฉพาะอย่างยิ่งความสำคัญของผู้สูอายุนี่เอง ทำให้เกิดปัญหาทั้งในส่วนของผู้สูงอายุและบุคคลรุ่นหลัง เพราะการมองเช่นนี้ทำให้คนชราส่วนใหญ่ รู้สึกว่าตนเองเป็นบุคคลไร้ค่า ไม่มีประโยชน์ต่อสังคม ต้องเป็นภาระแก่ผู้อื่น นอกจากนี้การที่มีอายุมากขึ้น ประสิทธิภาพการทำงานทั้งของร่างกายและสมองเสื่อมถอยลง ผู้สูงอายุจึงขาดความกระฉับกระเฉง ขาดความคล่องตัว จึงทำให้ต้องลดกิจกรรมลง ซึ่งเป็นผลทำให้ต้องลดบทบาทหน้าที่ที่เคยทำลงไปด้วย คนส่วนใหญ่จึงลดกิจกรรมที่เคยมีกับผู้สูงอายุลงไปด้วย ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เข้าใจถึงคุณค่าและความสำคัญเกี่ยวกับประสบการณ์ของผู้สูงอายุ ทั้งยังมีแบบแผนการดำเนินชีวิต ความเชื่อและแนวความคิด ที่แตกต่างจากคนรุ่นก่อน ก็ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับผู้สูงอายุได้ จึงทำให้เกิดปัญหาความไม่เข้าใจกันระหว่างวัยที่เรียกว่า “ช่องว่างระหว่างวัย” ซึ่งนอกจากจะเป็นผลให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในความเชื่อ ความคิดและความเข้าใจของคนต่างวัยแล้ว ยังเป็นผลทำให้ขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาสังคมอีกด้วย

ในปัจจุบันและอนาคต ผู้สูงอายุจะเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ของประเทศไทยมากขึ้นทุกขณะ เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์และสาธารณสุขทำให้ประชากรมีอายุขัยยืนยาวขึ้น จำนวนผู้สูง อายุจึงเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ จากภาวะนี้ทำให้ประเทศไทยด้วยที่มีความตื่นตัวและเตรียมการเพื่อรองรับและให้การดูแลประชากรกลุ่มนี้มากขึ้น การดูแลและส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุนับว่าเป็นภารกิจที่สำคัญสำหรับครอบครัว ชุมชน และสังคมโดยรวม เพื่อให้เกิดการดูแล เอื้ออาทรแก่ผู้สูงอายุซึ่งนับว่าเป็นผู้ที่ทำคุณประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชนและสังคมมาก่อน จนถึงวัยที่ท่านสมควรได้รับการตอบแทน โดยการดูแล และห่วงใยผู้สูงอายุเช่นเดียวกับสิ่งที่ท่านได้ทำมา ฉะนั้น การนำความรู้ความสามารถและทักษะฝีมือของผู้สูงอายุมาบูรณาการกับทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ว่าจะเป็นมิติทางเศรษฐกิจ มิติทางสังคม มิติสิ่งแวดล้อมมิติทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิด “***ความสมดุล ความพอประมาณอย่างมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี สามารถพึ่งตนเองได้***”

จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัย จึงสนใจและตระหนักในความสำคัญและปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ในวัยสูงอายุ ดังนั้นผู้วิจัยต้องการสร้างความยั่งยืนและความมั่นคงในปั้นปลายชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้งในเรื่องของการสืบสานองค์ความรู้และประสบการณ์ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งการยกระดับคุณภาพชีวิตในเรื่องสวัสดิการ สุขภาพ อาชีพเสริมที่ส่งผลต่อการมีรายได้เสริมอย่างพอเพียงของผู้สูงอายุ ตลอดจนมีกองทุนเพื่อการยังชีพสำหรับผู้สูงอายุในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการบูรณาการองค์ความรู้และการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

2. เพื่อศึกษาการประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมศักยภาพด้านการผลิตและการเพิ่มมูลค่าผลผลิตสำหรับผู้สูงอายุ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

3. เพื่อส่งเสริมและการสร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนเพื่อการยังชีพและสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

3. ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้เรียนรู้กระบวนการบูรณาการองค์ความรู้และการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

จากการประเมินกระบวนการบูรณาการองค์ความรู้และการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีกระบวนการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและความยั่งยืนเพื่อเป็นบริบทตัวอย่างให้กับชุมชนในการเฝ้าระวังและการส่งเสริมและพัฒนาไปสู่ความสำเร็จให้กับทุกภาคส่วนนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีแนวทางปฏิบัติดังนี้

1) ***การวิเคราะห์บทบาทและศักยภาพของตนเอง*** ซึ่งว่าเป็นหัวใจสำคัญในการเริ่มต้นพัฒนาตนเองตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีรายละเอียดดังนี้

ก. พิจารณาจาก***ความสามารถในการพึ่งตนเองเป็นหลัก*** ที่เน้นความสมดุลทั้ง 3 คุณลักษณะ คือ พอประมาณ มีเหตุ มีผล และมีภูมิคุ้มกัน มาประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เป็นขั้นเป็นตอน รอบคอบ ระมัดระวัง พิจารณาถึงความพอดี พอเหมาะ พอควร และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ที่มีองค์ประกอบครอบคลุม ทั้ง 5 ประการ คือ

(1) ด้านจิตใจ มีจิตใจเข้มแข็ง ฝึกตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทรประณีประนอม และนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก

(2) ด้านสังคม มีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน รู้จักผนึกกาลัง มีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากรากฐานที่มั่นคงแข็งแรง

(3) ด้านเศรษฐกิจ ดำรงชีวิตอยู่อย่างพอดี พอมี พอกิน สมควรตามอัตภาพ และฐานะของตนประกอบอาชีพสุจริต (สัมมาอาชีวะ) ด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทน ใช้ชีวิตเรียบง่าย โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น มีรายได้สมดุลกับรายจ่าย รู้จักการใช้จ่ายของตนเองและครอบครัวอย่างมีเหตุผลเท่าที่จำเป็น ประหยัด รู้จักการเก็บออมเงินและแบ่งปันผู้อื่น

(4) ด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและภูมินิเวศ พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

(5) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ สามารถเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด

ข. พิจารณา***ความรู้คู่คุณธรรม*** มีการศึกษาเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (ทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติจริง) ในวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต ใช้สติปัญญาในการตัดสินใจต่าง ๆ อย่างรอบรู้ รอบคอบ และมีเหตุผลที่จะนำความรู้ต่าง ๆ เหล่านั้นมาปรับใช้อย่างมีขั้นตอนและระมัดระวังในการปฏิบัติ มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียร ความอดทน และใช้สติปัญญาอย่างชาญฉลาดในการดำเนินชีวิตในทางสายกลาง

แนวทางการพัฒนาการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน มีดังนี้

1. ***ค้นหาความต้องการของตนเองให้พบว่ามีความต้องการอะไร*** มีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตอย่างไร เช่น ต้องการมีชีวิตที่มีความสุขที่หลุดพ้นจากความยากลำบาก มีกิน มีใช้ มีเก็บและมีไว้แบ่งปันความสุขสู่ลูกหลาน ไม่เป็นภาระของลูกหลาน มีเพื่อน มีสังคม และมีกลุ่มอาชีพเพื่อผ่อนคลายความเหงาและความเครียด เป็นต้น

2. ***วิเคราะห์ข้อมูลของตนเองและครอบครัว*** ซึ่งจะทำให้รู้สถานภาพ รู้สาเหตุของปัญหา รู้ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รู้ผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

2.1 ศักยภาพของตนเอง เช่น ความรู้ ความสามารถ มีทักษะความชำนาญ ความมีชื่อเสียง ประสบการณ์ ความมั่นคง ความก้าวหน้า สภาพทางการเงิน การสร้างรายได้การใช้จ่าย การออม คุณธรรมและศีลธรรม

2.2 ศักยภาพของครอบครัว เช่น วิถีการดำรงชีวิต ภาวะเศรษฐกิจของครอบครัว ความเชื่อ ทัศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี คุณภาพชีวิตของคนในครอบครัว ฐานะทางสังคม ฐานะทางการเงิน ที่เป็นทรัพย์สินและหนี้สินของครัวเรือน รายได้และรายจ่ายของครัวเรือน

3. ***วางแผนการดำเนินชีวิต***

3.1 พัฒนาตนเอง ให้มีการเรียนรู้ต่อเนื่อง (ใฝ่เรียนรู้) สร้างวินัยกับตนเอง โดยเฉพาะวินัยทางการเงิน

3.2 สร้างนิสัยที่มีความคิดก้าวหน้ามุ่งมั่นในเป้าหมายชีวิต หมั่นพิจารณาความคิด ตัดสินใจแก้ปัญหา เป็นระบบโดยใช้ความรู้ (ที่รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง) มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และครอบครัว

3.3 หมั่นบริหารจิตใจให้มีความซื่อสัตย์ สุจริต รักชาติ เสียสละ สามัคคี เที่ยงธรรมและมีศีลธรรม เป็นต้น

3.4 ควบคุมจิตใจให้ตนเอง ประพฤติในสิ่งที่ดีงาม สร้างสรรค์ ความเจริญรุ่งเรือง

3.5 พัฒนาจิตใจ ให้ลด ละ เลิก อบายมุข กิเลส ตัณหา ความโกรธ ความหลง

3.6 เสริมสร้างและฟื้นฟูความรู้และคุณธรรมของตนเองและครอบครัว เช่น เข้ารับการฝึกอบรม ฝึกทักษะ ในวิชาการต่าง ๆ หรือวิชาชีพ หมั่นตรวจสอบและแก้ไขข้อบกพร่องอย่างสม่ำเสมอ

3.7 ปรับทัศนคติในเชิงบวก และมีความเป็นไปได้

4. ***จดบันทึกและทำบัญชีรับ – จ่าย*** เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการควบคุมค่าใช้จ่ายของตนเองและครอบครัวในแต่ละวัน แต่ละเดือนให้เกิดความสมดุลระหว่างรายรับและรายจ่าย ตลอดจนมีทุนสำรองในกรณีเกิดวิกฤติในครอบครัว โดยถือเป็นการเฝ้าระวังวิถีการดำเนินชีวิตของตนเองและครอบครัว ซึ่งทุกคนและทุกครอบครัวไม่สามารถสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต

5. ***สรุปผลการพัฒนาตนเองและครอบครัว*** โดยพิจารณาจากองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องดังนี้

5.1 ร่างกายมีสุขภาพ สมบูรณ์ แข็งแรง

5.2 อารมณ์ต้องไม่เครียด มีเหตุมีผล มีความเชื่อมั่น มีระบบคิดเป็นระบบเป็นขั้นเป็นตอน มีแรงจูงใจ กล้าคิดกล้าทำ ไม่ท้อถอย หรือหมดกำลังใจ เมื่อประสบปัญหาในชีวิต

5.3 สิ่งเหล่านี้ได้ลด ละ เลิก***ความอยากที่เกินพอดี*** ที่มีต่อวัตถุนิยม ได้แก่ สินค้าผ่อนส่ง เงินกู้เพื่อมาให้ลูกหลานใช้โดยปราศจากการวิเคราะห์รายได้ การเล่นหวยบนดินและใต้ดิน เป็นต้น

2) **การดำเนินงานจำเป็นต้องมีลักษณะการสร้างเครือข่าย (Network)** ต้องสร้างและพัฒนาเครือข่ายของสมาชิกให้เกิดขึ้นภายในชุมชน เช่น การร่วมกลุ่มองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและ

อาชีพผู้สูงอายุ เป็นต้น ซึ่งลักษณะการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชน มีลักษณะเด่นที่ควรจะนำมาพิจารณาหรือต้องให้ความสำคัญ ดังนี้

(1) บทบาทของผู้นำชุมชน ต้องให้ความสำคัญกับผู้นำชุมชนทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อสร้างแนวร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและเห็นความสำคัญในคุณค่าและศักยภาพของผู้สูงอายุที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม เช่น สร้างแรงจูงใจและเสริมแรงให้มีบทบาทสำคัญในสถาบันการศึกษาทั้งในรูปของคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นระยะสั้น เป็นต้น

(2) บทบาทของสถาบันการศึกษา ต้องชี้เป้าหมายสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ รวมทั้งปัจจัยความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยไม่ให้ความสำคัญที่เงินหรือวัตถุ แต่เป็น***การสร้างความสำเร็จในคุณค่าและความสัมฤทธิ์ของงานบนพื้นฐานการเป็นเจ้าของร่วมกัน เพื่อให้ชุมชนรู้จริง ทำได้และถ่ายทอดเป็น บนพื้นฐานการการได้รับผลประโยชน์เชิงคุณค่าร่วมกัน*** ดังนั้น ลักษณะเด่นของสถาบันการศึกษาที่เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน คือ

2.1 จัดทำโครงการและกิจกรรมร่วมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการที่แท้จริงบนพื้นฐานของการปฏิบัติได้จริงตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยการสร้างแนวร่วมและความรับผิดชอบร่วมกันของสถาบันทุกระดับการศึกษาในท้องถิ่นโดยส่งครูอาจารย์ บุตรหลานและเยาวชนในท้องถิ่นเป็นแกนนำหลัก ร่วมกับครูอาจารย์และนักเรียนนักศึกษาอาสาสมัคร โดยกำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบให้ชัดเจนทั้งในเรื่องเวลาและสถานที่ รวมทั้งประเมินผล รายงานความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง เพื่อปลูกจิตสำนึกร่วมของความเป็นเจ้าของชุมชนและยังเป็นการขยายผลการเรียนรู้ในชุมชนไปยังชุมชนและท้องถิ่น ๆ อื่นแบบเครือข่ายความรู้สู่ชุมชนต่อไปในอนาคต และสิ่งที่สำคัญที่ค้นพบจากการนำนักเรียนนักศึกษาและอาจารย์ลงพื้นที่ คือ ความเอื้ออาทรและปลาบปลื้มของผู้สูงอายุและชุมชนที่เห็นคุณค่าของความเป็น **“จิตสาธารณะ”** และศักยภาพของบุตรหลานและเยาวชนในท้องถิ่นบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม นอกจากนั้นต้องแสดงและเผยแพร่องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสถาบันการศึกษากับชุมชน โดยผ่านการนำเสนอสู่เวทีประชาคมและการนำเสนอในเวทีวิชาการต่าง ๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อไม่ตีพิมพ์ในระดับชุมชน ระดับจังหวัด ระดับภาค ระดับชาติและนานาชาติ รวมทั้งต้องแจ้งผลความสำเร็จให้สังคมและชุมชนรับทราบความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง เช่น การออกงานนิทรรศการและนำเสนอบทความวิชาการ เป็นต้น

2.2 กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับผู้สูงอายุ ข้อพึ่งระวัง คือ ***“อย่าสอน”*** แต่เปลี่ยนเป็น ***“เรียนรู้ร่วมกัน”*** เพราะผู้สูงอายุในชุมชนจะไม่เห็น

คุณค่าและศักยภาพของตนเอง แต่ต้องเป็นลักษณะการดึงองค์ความรู้และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ โดยผ่านกระบวนการถามและกระตุ้นให้คิดจากนักเรียน นักศึกษาและผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ผู้สูงอายุค่อย ๆ ถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์ออกมา อาจจะต้องอาศัยเวลาและความอดทนก็ต้องยอมเพื่อให้ผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจในความรู้ความสามารถของตนเอง

3) **การดำเนินงานต้องเป็นไปในลักษณะแบบบูรณาการหรือมีลักษณะแบบองค์รวม (Holistic)** โดยมีเป้าหมายหลัก คือ การเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้กับผู้สูงอายุและชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้และสามารถพึ่งพาซึ่งกันและกันได้อย่างสมดุลบนพื้นฐานความเท่าเทียมและเป็นธรรมทั้งมิติสังคมวัฒนธรรม มิติสิ่งแวดล้อมและมิติเศรษฐกิจ

4) **ปัจจัยร่วมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้สูงอายุและชุมชน** ได้แก่ การมีคณะกรรมการบริหารหรือผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์ในการมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างบูรณาการบนพื้นฐานความพอเพียงที่มี***ความเป็นอยู่ที่ดีและมีความสุข*** มีการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงการลดมลพิษหรือของเสียต่าง ๆ

5) **กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน** ในการดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่กระบวนการคิดเพื่อกำหนดปัญหาและความต้องการของชุมชน การตัดสินใจเพื่อทางทางออกและแนวทางการแก้ไข การปฏิบัติงานกิจกรรมร่วมกัน และการติดตามประเมินผลกระทบทั้งความสำเร็จและความล้มเหลวโดยปราศจากการเสแสร้ง ต้องบอกข้อเท็จจริงเพื่อหาทางป้องกันและแก้ไขอย่างสร้างสรรค์

6) **กระบวนการสร้างการเรียนรู้ที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชน** ที่สำคัญที่สุด คือ การศึกษาดูงานชุมชนที่เป็นต้นแบบและมีการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเองอย่างเข้มแข็ง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากชุมชนและองค์กรชุมชนอื่น ๆ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การจัดเวทีประชาคม การร่วมสรุปบทเรียน การจัดเก็บข้อมูลชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและโดยชุมชน นำไปสู่การวิเคราะห์ชุมชนเพื่อจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองและพึ่งพากันและกันได้ ตลอดถึงการเข้าร่วมเวทีการเรียนรู้ของผู้นำในเวทีต่าง ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชน

7) **การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก** เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่มีส่วนช่วยตั้งแต่ขั้นก่อตั้ง ตลอดจนการพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งทุกระยะ ดังนั้น การสนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานภายนอกนั้นมีหลากหลายรูปแบบทั้งในลักษณะต่างตอบแทนหรือให้เปล่า เช่น งบประมาณ รับซื้อผลิตภัณฑ์ จัดช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ จัดหาวัสดุฝึกและจัดหาหรือส่งผู้เชี่ยวชาญมาร่วมถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชน เป็นต้น

2. ได้แนวทางการประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมศักยภาพด้านการผลิตและการเพิ่มมูลค่าผลผลิตสำหรับผู้สูงอายุ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

จากปัญหาและอุปสรรคที่ได้ลงพื้นที่ วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากค้นพบจากดำเนินการวิจัย มีแนวทางเพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนของอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย โดยการประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมศักยภาพด้านการผลิตและการเพิ่มมูลค่าผลผลิตสำหรับผู้สูงอายุ มีดังนี้

1) ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต้องเริ่มต้นจากการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้กับสมาชิกของชุมชนและกระตุ้นเตือนบ่มเพาะวินัยและค่านิยมที่ดีที่ถูกต้องพร้อมทั้งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้รู้จักประหยัดมัธยัสถ์ รักสันโดษ สร้างจิตสำนึกให้รู้จักคุณค่าของการมีชีวิตที่พอดี รู้จักคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติรอบ ๆ ตัวเอง ดังคำกล่าวของผู้สูงอายุในชุมชนที่ผ่านวิกฤติของช่วงชีวิตที่ผ่านมาและค้นพบความจริงของชีวิตบนพื้นฐานความสุขที่แท้จริงและจับต้องได้ คือ **“มีชีวิตที่พอดี มีชีวีที่พอเพียง”** เช่น *“กินถูก กินแพง ก็ อิ่มเดียว” และ “บ้านใหญ่ บ้านโต สุดท้ายก็อยู่ชั้นล่าง เนื่องจากขึ้นลงไม่ไหวในวัยชรา”* เป็นต้น

2) การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนอย่างยั่งยืนต้องมีการกระตุ้นและหนุนเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน โดยผู้สูงอายุในชุมชนต้องพัฒนาความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ที่เอื้อต่อการเป็นประชาสังคม เนื่องจากการหาวิธีการแก้ปัญหา และการกำหนดทิศทางข้างหน้าของชุมชนนั้นต้องอาศัยการสร้างและการสะสมองค์ความรู้ เพื่อสามารถปรับใช้และเป็นพื้นฐานให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นต่อไป ต้องพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีเป้าหมายให้ชุมชนสามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองได้นั้นคือชุมชนต้องสร้างกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ขึ้นมาจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน

3) ในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งพาตนเอง ด้วยวิธีคิดเชิงระบบจำเป็นที่จะต้องพัฒนาระดับความรู้และทัศนคติของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคท้องถิ่น และภาคีอื่นๆ ที่ต้องพัฒนาเพื่อเสริมหนุนซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งกลไกลการขับเคลื่อนที่สำคัญ คือ ต้องให้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง มีเครื่องมือบริหารหรือกลไกการบริหาร และกำหนดบทบาทภารกิจของแต่ละภาคส่วนให้ชัดเจน พร้อมทั้งการติดตามความก้าวหน้าในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ และการประเมินผลความสำเร็จ จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงความสุขและความเข้มแข็งของชุมชน เช่น การลดค่าใช้จ่ายและการอดออม เป็นต้น

จากการส่งเสริมศักยภาพด้านการผลิตและการเพิ่มมูลค่าผลผลิตของผู้สูงอายุ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ส่งผลให้เห็นการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้จากการประเมิน

ระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการวิจัย โดยใช้แบบประเมินเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตจากเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก (WHOQOL–BREF–THAI) จากตัวชี้วัดใน 4 ด้าน สรุปได้ดังนี้

1) ด้านร่างกาย คือ การรับรู้สภาพทางด้านร่างกายของบุคคลซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน เช่น การรับรู้สภาพความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกายและการรับรู้ความรู้สึกสุขสบาย เป็นต้น

2) ด้านจิตใจ คือ การรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง เช่น การับรู้ความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่อตนเองและการรับรู้ถึงความรู้สึกภาคภูมิใจ มั่นใจในตนเอง เป็นต้น

3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม คือ การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนกับบุคคลอื่น การรับรู้ถึงการได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในสังคม การรับรู้ว่าตนเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในสังคม เป็นต้น

4) ด้านสิ่งแวดล้อม คือ การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ว่าตนมีชีวิตอยู่อย่างอิสระ มีความปลอดภัยและมั่นคงชีวิต การรับรู้ว่าตนมีโอกาสที่จะได้รับข่าวสารหรือฝึกฝนทักษะต่าง ๆ และการรับรู้ว่าตนได้มีกิจกรรมสันทนาการและมีกิจกรรมในเวลาว่าง เป็นต้น

สำหรับเกณฑ์การวัดระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จะมีคะแนน 26 -130 คะแนน หากผู้สูงอายุรวมคะแนนทุกข้อได้คะแนนเท่าไร สามารถนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ปกติที่กำหนดได้ดังนี้

คะแนน 26 – 60 คะแนน แสดงถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี

คะแนน 61 – 95 คะแนน แสดงถึงการมีคุณภาพชีวิตกลาง ๆ

คะแนน 96 – 130 คะแนน แสดงถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ตารางที่ 1 เกณฑ์ปกติของการวัดระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

องค์ประกอบ	**ระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ**		
	การมีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี	**คุณภาพชีวิตปานกลาง**	**คุณภาพชีวิตที่ดี**
ด้านร่างกาย	7-16	17-26	27-35
ด้านจิตใจ	6-14	15-22	23-30
ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	3-7	8-11	12-15
ด้านสิ่งแวดล้อม	8-18	19-29	30-40
คุณภาพชีวิตโดยรวม	26-60	61-95	96-130

ตารางที่ 2 ภาพรวมการเปรียบเทียบเกณฑ์ของการวัดระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ

องค์ประกอบ	ระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุก่อน			ระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลัง		
	ไม่ดี	ปานกลาง	ดี	ไม่ดี	ปานกลาง	ดี
ด้านร่างกาย		23.62			24.07	
ด้านจิตใจ		19.26			20.92	
ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม		9.61			10.62	
ด้านสิ่งแวดล้อม		25.40			25.83	
คุณภาพชีวิตโดยรวม		85.47			88.74	

จากการเปรียบเทียบเกณฑ์การวัดระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในภาพรวมทั้ง 5 ตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงรายที่เข้าร่วมก่อนและหลังดำเนินการโครงการวิจัย ซึ่งจะนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ปกติของการวัดระดับคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก (WHOQOL–BREF–THAI) จากตัวชี้วัดใน 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม พบว่าระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งแสดงว่าผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่ได้มีที่อยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมชนบทและอยู่กับธรรมชาติ ปราศจากมลพิษทุกชนิด และมีพฤติกรรมการบริโภคแบบวิถีชาวบ้านคือจะรับประทานผักและปลาที่หามาได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติ นอกจากนั้นกิจกรรมในการดำเนินชีวิตประจำวันก็จะอยู่เฝ้าบ้านหรือไม่ก็เลี้ยงบุตรหลาน หากจะออกไปข้างนอกบ้าน ก็เป็นเพียงการไปทำกิจกรรมที่วัดและชุมชนเท่านั้น หากพิจารณาในรายด้านของตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการวิจัย พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีและมีแนวโน้มที่สามารถพัฒนาให้ก้าวหน้าและมีทิศทางในเชิงบวก โดยเฉพาะทางด้านจิตใจและด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ถึงแม้จะจะมีระดับตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตมีระดับการเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย แต่ก็เป็นสัญญาณที่ดี ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ทางด้านกลยุทธ์และกลไกในการผลักดันจากทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยจะเห็นได้จากระดับคุณภาพชีวิตทางด้านจิตใจและด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ว่าหากผู้สูงอายุได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนและมีเครือข่ายความสัมพันธ์ภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม จะทำให้ผู้สูงอายุรับรู้ได้ถึงความสุข รู้สึกผ่อนคลาย ลืมความเหงา ความเศร้า และความเจ็บไข้ได้ป่วย เนื่องจากมีเพื่อนและมีกิจกรรมที่ได้ร่วมแรง ร่วมใจกันทำอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

3. ได้เกิดกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุในชุมชนอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

จากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันโดยการประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมศักยภาพด้านการผลิตและการเพิ่มมูลค่าผลผลิตสำหรับผู้สูงอายุ ทำให้เกิดกลุ่มอาชีพที่เข้มแข็ง ยั่งยืนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้และสามารถพึ่งพาซึ่งกันและกัน และยังเป็นต้นแบบของผู้สูงอายุให้กับชุมชนอื่น ๆ เข้ามาร่วมเรียนรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อยอดและส่งเสริมศักยภาพของ

ผู้สูงอายุให้เข้มแข็งต่อไป คือ *จักสานไม้ไผ่*ของผู้สูงอายุตำบลจอมหมอกแก้ว ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มอาชีพผู้สูงอายุกลุ่มมีความเข้มแข็งและยั่งยืน มีปัจจัยดังนี้

1) การรวมกลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุมีความเข้มแข็ง เนื่องจากความมีวินัย เคารพและบปฏิบัติตามกฎ กติกาและระเบียบของกลุ่มอย่างเคร่งครัด

2) พื้นที่ตั้งอยู่ใกล้เครือข่ายความร่วมมือและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ที่ง่ายและสะดวกต่อการเดินทางมาแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น สถาบันการศึกษาทุกระดับและศูนย์วัฒนธรรมในเมือง

3) ผู้นำกลุ่มผู้สูงอายุ มีความรู้เป็นปราชญ์ชาวบ้าน มีความเข้มแข็งและมีเครือข่ายความร่วมมือหลากหลาย รวมทั้งสามารถอุทิศและเสียสละตนเพื่อกลุ่มและชุมชน ทำให้เกิดความมั่นใจและไว้วางใจจากสมาชิกในกลุ่มที่จะร่วมกับพัฒนากลุ่มให้เจริญก้าวหน้า

สำหรับกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุในตำบลอื่น ๆ อำเภอแม่ลาว ถึงแม้ว่าจะยังไม่เข้มแข็งและขาดความยั่งยืนในรวมกลุ่มอาชีพ อันเนื่องจากปัจจัยดังกล่าวข้างต้น อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุทุกคนยังสามารถพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับตนเองได้ หากทุกภาคส่วนให้ความสำคัญและจริงใจอย่างแท้จริงเพื่อที่จะสร้างความยั่งยืนให้กับผู้สูงอายุที่อยู่ห่างไกลและด้อยโอกาสได้ โดยวิธี ***"คนสร้างงาน งานสร้างคน"*** บนพื้นฐานการสร้างคนเป็นหลักเพื่อให้มีทั้งวินัยที่ดีและค่านิยมที่ถูกต้องได้ นั่นแหละคือ ความสำเร็จอย่างแท้จริง เพราะชุมชนจะไปสร้างงานต่อเองได้ ซึ่งจะกลายเป็นวัฏจักรและกลไกลที่สมบูรณ์แบบที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต

4. ได้เครือข่ายความร่วมมือในชุมชนเพื่อสานต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ ทั้งภาครัฐและเอกชนทั้งในรูปแบบการสนับสนุนงบประมาณ วัสดุฝึกและการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน มีหน่วยงานดังนี้

4.1 ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอแม่ลาว ได้สร้างร่วมมือโดยเชิญผู้สูงอายุไปเป็นวิทยากรในอบรมให้กับเยาวชนและชาวบ้านอำเภอแม่ลาวในหลักสูตรระยะสั้น เช่น การอบรมการจักสารโคมตุง และการทำลูกประคบสมุนไพรสู่ธุรกิจสปา เป็นต้น

4.2 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดเชียงราย ได้เข้าร่วมโครงการเพื่อพัฒนาทักษะการจัดทำบัญชีครัวเรือนให้กับผู้สูงอายุทั้ง 5 ตำบล โดยจัดสรรงบประมาณให้กับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงราย เพื่อเป็นโครงการนำร่องในการช่วยเหลือชุมชน โดยให้นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาบัญชีได้เข้าไปฝึกทักษะประสบการณ์ ถ่ายทอดองค์ความรู้และร่วมเรียนรู้การจัดทำบัญชีครัวเรือนให้กับผู้สูงอายุในอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

4.3 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงราย ส่งเสริมและสนับสนุนศักยภาพผู้สูงอายุโดยการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันทั้งใน

ด้านการสนับสนุนงบประมาณ วัสดุฝึกและการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งรูปแบบการจัดนิทรรศการและนำเสนอผลงานวิชาการทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ดังนี้

1) นำเสนอบทความวิชาการ เรื่อง **Development of Potential Productivity of Elders through Self-Sufficiency Economy, Thailand** ในการประชุมวิชาการ **INTERNATIONAL CONFERENCE ON EDUCATION AND SOCIAL SCIENCES (INTCESS14) in ISTANBUL, TURKEY** on the 3rd, 4th and 5th of February, 2014. ซึ่งได้รับการตอบรับและยืนยันการไปนำเสนอเรียบร้อยแล้ว โดยได้รับงบประมาณสนับสนุน 120,000 บาท

2) นำเสนอบทความวิชาการ เรื่อง **Fund Management of the Sustenance and Welfare for Elder in Mae Lao District, Chiangrai Province, THAILAND**. ในการประชุมวิชาการ **The 2nd Conference on Education Human Development Asia. (COHDA 2014) on the March 2nd - 4th, 2014. Hiroshima, Japan.** ซึ่งได้รับการตอบรับและยืนยันการไปนำเสนอเรียบร้อยแล้ว โดยได้รับงบประมาณสนับสนุน 80,000 บาท

3) จัดโครงการยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยผ่านชมรมอาสาสมัครชุมชนและงานบริการวิชาการสู่ชุมชนจากสถาบันวิจัยและพัฒนาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

5. ได้แนวทางการส่งเสริมศักยภาพและการสร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนเพื่อการยังชีพและสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย โดยมีหลักคิดที่ได้จากค้นพบได้จากพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มีแนวคิดหลักที่ได้จากการวิเคราะห์ดังนี้

5.1 การพัฒนาตนเอง สถาบันครอบครัว สถาบันสังคมและหน่วยงานผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้อง ***“สอนคนมี ให้เพียงพอ”***

5.2 เครือข่ายความร่วมมือในชุมชนและท้องถิ่นทุกภาคส่วนจะต้อง ***“สร้างคนจน ให้พอเพียง”***

4. หน่วยงานที่นำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) หน่วยงานท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลตำบลป่าก่อดำ เทศบาลตำบลดงมะดะและองค์การบริหารส่วนตำบลบัวสลี ได้นำฐานข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นการสร้างอาชีพและรายได้ของผู้สูงอายุในชุมชนไปต่อยอดในการพัฒนาศักยภาพของประชาชน เช่น นายจำรัส คำแก่น กำนันตำบลบัวสลี อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ได้นำผลงานการส่งเสริมศักยภาพการผลิตและการบริหารจัดการกองทุนเพื่อการยังชีพของผู้สูงอายุ ไปถ่ายทอดองค์ความรู้ร่วมกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาด้วยจัดนิทรรศการการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชน เพื่อขอรับรางวัลกำนันดีเด่นแหนบ

ทองคำ เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2556 ณ หอประชุมเอนกประสงค์ หมู่ 4 บ้านสันปูเลย ตำบลบัวสลี อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

2) ได้ส่งมอบ website กลุ่มอาชีพผู้สูงอายุทั้ง 5 ตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ให้กับหน่วยงานท้องถิ่นในสังกัดเพื่อนำไปพัฒนาและประชาสัมพันธ์ จำนวน 5 website โดยมีนักศึกษาฝึกงานระดับปริญญาตรี สาขาระบบสารสนเทศ เป็นผู้ดูแลระบบร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลตำบลที่มีตำบลดังกล่าวอยู่ในกำกับดูแลและในเขตการปกครอง ทุกปีการศึกษา

3) สถาบันการศึกษาได้นำองค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนในชุมชนบนพื้นฐานการลดรายได้ เพิ่มรายได้ ด้วยการอดออม จำนวน 1 โรงเรียน คือ โรงเรียนศิริมาตย์เทวี อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นอนุบาล 3 และประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 120 คน เพื่อมาร่วมเรียนรู้กระบวนการการจักสานการทำโคมและตุง เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2556 ณ ศูนย์การเรียนรู้บ้านดินดี บ้านสันป่าสัก ตำบลจอมหมอกแก้ว จังหวัดเชียงราย โดยมีกลุ่มผู้สูงอายุจากตำบลจอมหมอกแก้วได้รับเชิญไปเป็นวิทยากรฝในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับนักเรียน จำนวน 7 คน

4) หน่วยงานท้องถิ่นนำฐานข้อมูลองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นการสร้างอาชีพและรายได้ของผู้สูงอายุในชุมชนไปประยุกต์ใช้เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้คลอบคลุมทั้งจังหวัดเชียงราย

5) หน่วยงานท้องถิ่นนำองค์ความรู้และไปบรรจุในแผนพัฒนาชุมชนเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุให้ครอบคลุมและทั่วถึง เช่น เทศบาลตำบลป่าก่อดำ ตำบลป่าก่อดำ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ได้บรรจุไว้ในแผนแม่บท 5 ปี (2554 – 2558) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและการส่งเสริมการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ

5. ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนของอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ควรมีการดำเนินการดังต่อไปนี้

1) ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต้องเริ่มต้นจากการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้กับสมาชิกของชุมชนและกระตุ้นเตือนบ่มเพาะวินัยและค่านิยมที่ดีที่ถูกต้อง พร้อมทั้งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้รู้จักประหยัดมัธยัสถ์ รักสันโดษ สร้างจิตสำนึกให้รู้จักคุณค่าของการมีชีวิตที่พอดี รู้จักคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติรอบ ๆ ตัวเอง ดังคำกล่าวของผู้สูงอายุในชุมชนที่ผ่านวิกฤติของช่วงชีวิตที่ผ่านมาและค้นพบความจริงของชีวิตบนพื้นฐานความสุขที่แท้จริงและจับต้องได้ คือ **“มีชีวิตที่พอดี มีชีวีที่พอเพียง”** เช่น *“กินถูก กินแพง ก็ อิ่มเดียว” และ “บ้านใหญ่ บ้านโต สุดท้ายก็อยู่ชั้นล่าง เนื่องจากขึ้นลงไม่ไหวในวัยชรา”* เป็นต้น

2) การคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนอย่างยั่งยืนต้องมีการกระตุ้นและหนุนเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน โดยผู้สูงอายุในชุมชนต้องพัฒนาความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ที่เอื้อต่อการเป็นประชาสังคม เนื่องจากการหาวิธีการแก้ปัญหา และการกำหนดทิศทางข้างหน้าของชุมชนนั้นต้องอาศัยการสร้างและการสะสมองค์ความรู้ เพื่อสามารถปรับใช้และเป็นพื้นฐานให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นต่อไป ต้องพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีเป้าหมายให้ชุมชนสามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองได้นั้นคือชุมชนต้องสร้างกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ขึ้นมาจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน

3) ในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุเพื่อการจัดการชุมชนด้วยวิธีคิดเชิงระบบจำเป็นที่จะต้องพัฒนายกระดับความรู้และทัศนคติของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคท้องถิ่น และภาคีอื่นๆ ที่ต้องพัฒนาเพื่อเสริมหนุนซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งกลไกลการขับเคลื่อนที่สาคัญ คือ ต้องให้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง มีเครื่องมือบริหารหรือกลไกการบริหาร และกำหนดบทบาทภารกิจของแต่ละภาคส่วนให้ชัดเจน พร้อมทั้งการติดตามความก้าวหน้าในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ และการประเมินผลความสาเร็จ จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และมีตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความสุขและความเข้มแข็งของชุมชน เช่น การลดค่าใช้จ่ายและการอดออม เป็นต้น

บทสรุปภาพรวมของแผนงาน

ผู้สูงอายุกับสภาพของการเปลี่ยนแปลงวัยผู้สูงอายุที่มีผลจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ตลอดจนความสนใจต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งบทบาทหน้าที่ และสัมพันธ์ภาพทางสังคมลดลง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อการเกิดภาวะสุขภาพที่เจ็บป่วยของผู้สูงอายุ หากผู้เกี่ยวข้องไม่สนใจและไม่ให้ความสำคัญในองค์ความรู้และศักยภาพของผู้สูงอายุย่อมส่งผลให้เป็นภาระทางสังคมและมีผลกระทบในวงกว้าง เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีอายุยืนยาวดังนั้น ควรมีการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ที่ทำให้เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุที่มีต่อสังคม หากไม่มีการกระตุ้นให้มีการเคลื่อนไหวทุกส่วนของร่างกายก็จะส่งผลให้ประสิทธิภาพของผู้สูงอายุลดลง อย่างน้อยที่สุดเกี่ยวกับกิจกรรมประจำวันของผู้สูงอายุ โดยกิจกรรมการเคลื่อนย้ายร่างกาย เช่น การเดินไปวัดเพื่อถวายอาหารพระหรือการไปปฏิบัติธรรมในวันพระและช่วงเข้าพรรษา การเดินไปซื้อของ การเตรียมอาหารและการเลี้ยงหลาน เป็นต้น ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการกระทำกิจกรรมทางด้านร่างกายเพื่อให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาจิตใจโดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวร่างกายที่ถูกวิธีและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ จะส่งผลให้ภาวะสุขภาพผู้สูงอายุ มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณได้ รวมทั้งยังทรงไว้ซึ่งคุณค่าที่เต็มไปด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและเยาวชนต่อไป

การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เช่น การส่งเสริมทักษะอาชีพเสริมและการดูแลสวัสดิการและสุขภาพผู้สูงอายุ เป็นต้น นอกจากจะเป็นการสืบสานและปลุกจิตสำนึกในเรื่องความพอเพียงแล้วยังเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนให้คงอยู่คู่กับวัมนธรรมและประเพณีของคน โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ จากเหตุผลดังกล่าว คณะผู้วิจัย จึงได้พัฒนาแผนงานวิจัย เรื่อง การยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงรายแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน เพื่อที่จะศึกษากระบวนการบูรณาการองค์ความรู้และการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ การประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมศักยภาพด้านการผลิตและการเพิ่มมูลค่าผลผลิตสำหรับผู้สูงอายุ และแนวทางส่งเสริมและการสร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนเพื่อการยังชีพและสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ตลอดจนต้องการให้ทุกภาคส่วนหันมาสนใจในกิจกรรมชุมชนที่เกี่ยวข้องกับผู้อายุอย่างแท้จริง มิใช่ทำเพราะเป็นประเพณีหรือแค่สัญลักษณ์เท่านั้น แต่ต้องสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้สูงอายุในทางสร้างาสงสรรค์ คือ การเห็นคุณค่าของความรู้และทักษะที่ซ่อนอยู่ในตนเองและภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยผ่านกระบวนการการเรียนรู้ของชุมชน ด้วยการจัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนอย่างครบวงจร

จากแนวคิดที่ต้องการสร้างกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างทุกภาคส่วนโดยการประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางการดำเนินแผนงานวิจัย ซึ่งแผนงานวิจัยดังกล่าว ประกอบด้วย 2 โครงการย่อยดังนี้

โครงการวิจัยย่อยที่ 1 การประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการส่งเสริมศักยภาพด้านการผลิตสำหรับผู้สูงอายุในอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

โครงการวิจัยย่อยที่ 2 การบริหารจัดการกองทุนเพื่อการยังชีพและสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ ในอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

ผลการดำเนินงานโดยสรุปของแต่ละโครงการย่อย มีรายละเอียดดังนี้

โครงการวิจัยย่อยที่ 1

การประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการส่งเสริมศักยภาพด้านการผลิตสำหรับผู้สูงอายุ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

สำหรับทางออกสำคัญ ในการเตรียมการเพื่อรองรับกับปัญหาผู้สูงอายุล้นเมืองของประเทศไทยในอนาคต โดยมีแนวทางการเตรียมการรองรับในหลากหลายแนวทาง คือ 1) การเน้นปลูกฝังให้เด็กไทยมีจิตสำนึกเรื่อง *"ความกตัญญู"* เพราะระบบการศึกษาและกระบวนการสังคมประกิตหรือกระบวนการขัดเกลาทางสังคม หากเด็กไทยยังเต็มเปี่ยมด้วยความกตัญญู ยอมรับและเลี้ยงดูพ่อแม่ ครอบครัวละ 1-2 คน ปัญหาภาระหนักของรัฐก็อาจเบาบางลงได้บ้าง 2) การปลูกฝังค่านิยมความพอเพียง ค่านิยมความมัธยัสถ์ ประหยัดอดออม ในขณะทำงาน เพื่อเก็บเงินส่วนหนึ่งไว้ใช้ในบั้นปลายชีวิต ปัญหานี้ จะเป็นเรื่องใหญ่มาก โดยเฉพาะในอาชีพของข้าราชการไทย ที่เน้นการอยู่อย่างหรูหรา ฟุ่มเฟือย ในขณะที่มีรายได้น้อย และมีหนี้สินจนถึงวันเกษียณอายุ แล้วบั้นปลายชีวิตจะเป็นอย่างไร "หากอายุยืน" หากเปรียบเทียบข้าราชการไทย กับข้าราชการญี่ปุ่น จะแตกต่างกันมาก ข้าราชการญี่ปุ่น เมื่อเกษียณอายุ อาจมีเงินเก็บและเงินสะสมจำนวนมากต่อคนหรือมีเพียงพอที่จะมาอยู่เมืองไทยได้อย่างสะดวกสบาย แต่ข้าราชการไทยกลับตรงกันข้าม คือมีเงินเก็บสะสมไม่มากพอที่จะเดินทางไปพักผ่อนหรืออยู่ในต่างประเทศเป็นระยะเวลานาน ๆ ได้ ฉะนั้นทางเลือกในการแก้ปัญหาในบั้นปลายชีวิตทางเลือกที่ 2 นี้จะต้องกระตุ้นให้ผู้กำลังจะสูงอายุในอนาคต มีการวางแผนดูแลตนเองอย่างดีและไม่ประมาทในชีวิตสุดท้ายการกระตุ้นให้องค์กรปกครองท้องถิ่นเตรียมการรองรับปัญหาเรื่องนี้ อย่างเป็นระบบอย่างจริงจังและยั่งยืน

จากเหตุผลข้างต้นที่กล่าวมาทำให้คนไทยทุกคนต้องตระหนักและเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุกันดีว่า ผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่า เนื่องจากเป็นบุคคลผู้ได้ผ่านการดำเนินชีวิตมาเป็นเวลานาน จึงมีโอกาสสั่งสมประสบการณ์ต่าง ๆ ทั้งในแง่ของการดำเนินชีวิตทางสังคมการทำงาน การศึกษาวิทยาการ ต่าง ๆ รวมทั้งเป็นผู้เชื่อมโยงยุคสมัยในอดีตและปัจจุบันให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือมีความต่อเนื่องกัน ดังนั้น การมีโอกาสที่จะได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์ต่าง ๆ จากผู้สูงอายุมาสู่เยาวชน จึงนับเป็นการสืบทอดศิลปะวิทยาการ ค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ทำให้สังคมมนุษย์มีความเจริญงอกงามทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ อย่างไรก็ตาม แม้จะเป็นที่ยอมรับกันถึงความสำคัญของทรัพยากรบุคคลกลุ่มนี้แต่การเชื่อมโยงประสบการณ์ระหว่างคนรุ่นนี้กับคนรุ่นหนุ่มสาวก็ยังประสบปัญหามาโดยตลอด ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากการที่ไม่สามารถประสานความรู้ความเข้าใจระหว่างวัยต่อวัยได้อย่างราบรื่น

ปัจจุบันหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ต่างให้ความสนใจศึกษาปัญหาเกี่ยวกับเยาวชน ปัญหาสตรี และปัญหาคนในวัยแรงงาน จนละเลยปัญหาของผู้สูงอายุ ในอดีตที่ผ่านมาการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุมีไม่มากนัก เนื่องจากประชากรกลุ่มนี้เป็นประชากรกลุ่มน้อยและไม่มีปัญหาทางสังคมที่เด่นชัด แต่ในภาวการณ์ปัจจุบันที่โลกมีการพัฒนาวิทยาการทางด้านการแพทย์มากขึ้น ทำให้ช่วงการมีชีวิตของมนุษย์ยืดยาวออกไป ขณะเดียวกันอัตราการตายในทุกกลุ่มอายุก็ลดลงด้วยนั้น ทำให้คาดกันว่า จะเกิดปัญหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุขึ้น และปัญหานี้จะเป็นปัญหาที่ทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะประชากรในกลุ่มนี้จะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี โดยเฉพาะในช่วงหลังปี พ.ศ. 2543 ไปแล้ว ทั้งนี้เป็นผลจากการที่มีภาวการณ์ที่เรียกว่า “baby boom” เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การเพิ่มประชากรกลุ่มนี้ในอนาคต อาจก่อให้เกิดปัญหาความไม่เข้าใจกันระหว่างคนสองวัยในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น เท่านั้นยังไม่พอยังส่งผลถึงปัญหาสังคมอื่น ๆ ตามมาอีกด้วย เพราะคนแต่ละวัยย่อมมีความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตต่างกัน รวมถึงความต้องการการบริโภคสินค้าและบริการชนิดต่างๆ ก็ต่างกันด้วย ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องจะต้องจะจัดหาสินค้าและบริการสำหรับคนกลุ่มนี้โดยเฉพาะเพิ่มขึ้นด้วย การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับผู้สูงอายุ จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดแผนการดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ในปัจจุบันและอนาคต ผู้สูงอายุจะเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ของประเทศไทยมากขึ้นทุกขณะ เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์และสาธารณสุขทำให้ประชากรมีอายุขัยยืนยาวขึ้น จำนวนผู้สูง อายุจึงเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ จากภาวะนี้ทำให้ประเทศไทยด้วยที่มีความตื่นตัวและเตรียมการเพื่อรองรับและให้การดูแลประชากรกลุ่มนี้มากขึ้น การดูแลและส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุนับว่าเป็นภารกิจที่สำคัญสำหรับครอบครัว ชุมชน และสังคมโดยรวม เพื่อให้เกิดการดูแล เอื้ออาทรแก่ผู้สูงอายุซึ่งนับว่าเป็นผู้ที่ทำคุณประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชนและสังคมมาก่อน จนถึงวัยที่ท่านสมควรได้รับการตอบแทน โดยการดูแล และห่วงใยผู้สูงอายุเช่นเดียวกับสิ่งที่ท่านได้ทำมา ฉะนั้น การนำความรู้ความสามารถและทักษะฝีมือของผู้สูงอายุมาบูรณาการกับทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ว่าจะเป็นมิติทางเศรษฐกิจ มิติทางสังคม มิติสิ่งแวดล้อมมิติทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิด “*ความสมดุล ความพอประมาณอย่างมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี สามารถพึ่งตนเองได้*”

จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัย จึงสนใจและตระหนักในความสำคัญและปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ในวัยสูงอายุ ดังนั้นผู้วิจัยต้องการสร้างความยั่งยืนและความมั่นคงในปั้นปลายชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้งในเรื่องของการสืบสานองค์ความรู้และประสบการณ์ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งการยกระดับคุณภาพชีวิตในเรื่องสวัสดิการ สุขภาพ อาชีพเสริมที่ส่งผลต่อการมีรายได้เสริมอย่างพอเพียงของผู้สูงอายุ ตลอดจนมีกองทุนเพื่อการยังชีพสำหรับผู้สูงอายุในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1) เพื่อศึกษาการประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมศักยภาพด้านการผลิตสำหรับผู้สูงอายุ ในอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

2) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในอำเภอแม่ลาวให้ยั่งยืนบนพื้นฐานการพึ่งพาตนเอง ด้วยการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ด้วยการอดออม

วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย	วัตถุประสงค์	
วัตถุประสงค์การวิจัย	เพื่อศึกษาการประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมศักยภาพด้านการผลิตสำหรับผู้สูงอายุในอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย	เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในอำเภอแม่ลาวให้ยั่งยืนบนพื้นฐานการพึ่งพาตนเอง ด้วยการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ด้วยการอดออม
ประชากร	กลุ่มผู้สูงอายุในเขตอำเภอแม่ลาว จำนวน 5 ตำบล จำนวน 4,744 คน ดังนี้ 1. ดงมะดะ จำนวน 13 หมู่บ้าน จำนวน 1,445 คน 2. จอมหมอกแก้ว จำนวน 13 หมู่บ้าน จำนวน 979 คน 3. บัวสลี จำนวน 12 หมู่บ้านจำนวน 658 คน 4. โป่งแพร่ จำนวน 9 หมู่บ้าน จำนวน 636 คน 5. ป่าก่อดำ จำนวน 12 หมู่บ้าน จำนวน 1,026 คน	กลุ่มผู้สูงอายุในเขตอำเภอแม่ลาว จำนวน 5 ตำบล จำนวน 4,744 คน ดังนี้ 1. ดงมะดะ จำนวน 13 หมู่บ้าน จำนวน 1,445 คน 2. จอมหมอกแก้ว จำนวน 13 หมู่บ้าน จำนวน 979 คน 3. บัวสลี จำนวน 12 หมู่บ้าน จำนวน 658 คน 4. โป่งแพร่ จำนวน 9 หมู่บ้าน จำนวน 636 คน 5. ป่าก่อดำ จำนวน 12 หมู่บ้าน จำนวน 1,026 คน
กลุ่มตัวอย่าง	กลุ่มผู้สูงอายุในเขตอำเภอแม่ลาว จำนวน 5 ตำบล ๆ ละ 1 หมู่บ้าน ๆ ละ 50 คน รวม 250 คน ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและการสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม มีรายละเอียดดังนี้ 1. ดงมะดะ หมู่ที่ 7 จำนวน 50 คน 2. จอมหมอกแก้ว หมู่ที่ 3 จำนวน	กลุ่มผู้สูงอายุในเขตอำเภอแม่ลาว จำนวน 5 ตำบล ๆ ละ 1 หมู่บ้าน ๆ ละ 50 คน รวม 250 คน ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและการสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม มีรายละเอียดดังนี้ 1. ดงมะดะ หมู่ที่ 7 จำนวน 50 คน

ระเบียบวิธีวิจัย	วัตถุประสงค์	
	50 คน 3. บัวสลี หมู่ที่ 4 จำนวน 50 คน 4. โป่งแพร่ หมู่ที่ 5 - 6 จำนวน 50 คน 5. ป่าก่อดำ หมู่ที่ 8 จำนวน 50 คน	2. จอมหมอกแก้ว หมู่ที่ 3 จำนวน 50 คน 3. บัวสลี หมู่ที่ 4 จำนวน 50 คน 4. โป่งแพร่ หมู่ที่ 5 - 6 จำนวน 50 คน 5. ป่าก่อดำ หมู่ที่ 8 จำนวน 50 คน
เครื่องมือการวิจัย	- แบบสำรวจข้อมูลพื้นฐาน สำรวจศักยภาพและองค์ความรู้ของผู้สูงอายุ - แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของกลุ่มอาชีพเดิมของผู้สูงอายุ - การสนทนากลุ่มเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพโดยการใช้หลัก SWOT Analysis - การสนทนากลุ่มเพื่อวิเคราะห์กลยุทธ์ทางการตลาดของกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในจังหวัดเชียงราย	1. การคัดเลือกกลุ่มอาชีพ 1 กลุ่มอาชีพต่อ 1 ตำบล รวม 5 กลุ่มอาชีพเพื่อพัฒนาเป็นต้นแบบ โดยศึกษาจากผลการวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็ง รวมทั้งความเป็นไปได้ในการพัฒนา 2. การอบรมเชิงปฏิบัติการ 3. แบบเปรียบเทียบความก้าวหน้าและทักษะฝีมือก่อนและหลังการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยการประเมินตนเอง 4. แบบทดสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ในด้านความสวยงาม ความคงทนและการใช้ประโยชน์ 5. แบบวัดความพึงพอใจของผู้บริโภคในด้านความสวยงาม ความคงทนและการใช้ประโยชน์
การวิเคราะห์ข้อมูล	1. ใช้ค่าความถี่และร้อยละอธิบายข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับศักยภาพและองค์ความรู้เดิมของผู้สูงอายุ 2. ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อวัดระดับสภาพและปัญหาของกลุ่มอาชีพเดิมของผู้สูงอายุ 3. การวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลศักยภาพและกลยุทธ์ทางการตลาดที่ได้จากการทำ SWOT Analysis ในรูปแบบเชิงพรรณนา	1. การวิเคราะห์แบบประเมินตนเองโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2. แบบทดสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3. แบบวัดความพึงพอใจของผู้บริโภคในด้านความสวยงาม ความคงทนและการใช้ประโยชน์โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระเบียบวิธีวิจัย	วัตถุประสงค์	
	โดยจัดลำดับความสำคัญจากจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและภัยคุกคาม	
ผลลัพธ์	1. ได้องค์ความรู้และศักยภาพของผู้สูงอายุในการส่งเสริมศักยภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 2. ได้ข้อมูลและแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุ	1. ได้ต้นแบบกลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
สรุปผลการวิจัย	สรุปผลการวิเคราะห์และการเขียนรายงานการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย	

ผลการวิจัย

1. **การประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมศักยภาพด้านการผลิตสำหรับผู้สูงอายุ ในอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย**

จากสภาพการดำเนินงานและกระบวนการผลิตและการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มสมาชิกกลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นทางการผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ แนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพทั้ง 5 ตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยได้มาโดยวิเคราะห์ ความเป็นมาของชุมชน ความเป็นมาของกลุ่มอาชีพ การดำเนินการกลุ่ม ปัญหาและความต้องการแล้วนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ร่วมกับการศึกษาเอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาสังเคราะห์และนำเสนอเป็นแนวทางการพัฒนากลุ่มใน 2 ด้านที่สำคัญ ดังแนวทางการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ แนวทางการพัฒนาทัศนคติและการนำไปประยุกต์ใช้ ได้ข้อสรุปถึงแนวทางการพัฒนากลุ่มผู้สูงอายุตามหลักคิดทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

1) แนวทางการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจะพัฒนากลุ่มให้ได้ผลนั้นจะต้องเริ่มจากการสร้างความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและตระหนักถึงความสำคัญของการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เพื่อให้เกิดผล โดยการยึดหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผลและมีระบบภูมิคุ้มกันตัว ซึ่งสามารถที่จะดำรงอยู่ได้แม้จะประสบกับภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจก็ตาม แต่การที่จะนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ได้นั้นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงก่อน

2) การจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับกลุ่มผู้สูงอายุ ทั้ง 5 ตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย เพื่อให้สมาชิกและประธานกลุ่มมีความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานได้

แนวทางการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สำหรับแนวทางการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนากลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุให้ได้ผลนั้นจะต้องเริ่มจากการสร้างความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและตระหนักถึงความสำคัญของการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เพื่อให้เกิดผล โดยการยึดหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผลและมีระบบภูมิคุ้มกันตัว คณะผู้วิจัยได้สำรวจการการรับรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุทั้ง 5 ตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ซึ่งสรุปผลได้ดังนี้

ผู้สูงอายุทั้ง 5 ตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย มีการรับรู้เกี่ยวกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใน 4 ด้าน ดังนี้

ด้านความหมายและความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้สูงอายุทุกตำบลมีการรับรู้มากที่สุดเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะผู้สูงอายุรู้สึกซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลเดชฯ ได้สร้างหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ปวงราษฎรได้ประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตในสังคมและรู้จักการพัฒนาตนเองและชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเพื่อเผชิญสถานการณ์ในโลก ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม เพื่อสร้างความมั่นคงทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และตำบล

ด้านองค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้สูงอายุทุกตำบลมีการรับรู้มากที่สุด เกี่ยวกับองค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับความพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน

ด้านการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ ผู้สูงอายุทุกตำบลมีการรับรู้มากที่สุด เกี่ยวกับการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ คือ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ปฏิบัติตนกับคนทุกกลุ่มทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ

ด้านประโยชน์ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้สูงอายุทุกตำบลมีการรับรู้มากที่สุดเกี่ยวกับ ประโยชน์ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การขจัดความโลภ เป็นการสร้างความพอดีทางด้านจิตใจ

การประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมศักยภาพด้านการผลิตสำหรับผู้สูงอายุ ในอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

จากการสร้างความรู้ความเข้าใจและการเรียนรู้พฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุ ตลอดจนศักยภาพของผู้สูงอายุทั้ง 5 ตำบล คณะผู้วิจัยจึงได้จัดกิจกรรมส่งเสริมศักยภาพการผลิตให้กับผู้สูงอายุในแต่ละตำบล โดยมุ่งเน้นมิติทางสังคมเป็นหลัก ซึ่งผลจากการฝึกทักษะอาชีพผู้สูงอายุ สรุปผลดังนี้

การประเมินตนเองก่อนและหลังการเข้าร่วมฝึกทักษะอาชีพผู้สูงอายุ

การประเมินตนเองก่อนและหลังการเข้าร่วมฝึกทักษะอาชีพของกลุ่มผู้สูงอายุทั้ง 5 ตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ซึ่งทักษะอาชีพที่ส่งเสริม จำนวน 5 อาชีพ พบว่า ในภาพรวมของคะแนนทั้ง 6 ด้าน มีผลการประเมินหลังจากฝึกทักษะอาชีพสูงกว่าก่อนเข้ารับการฝึกทักษะอาชีพทุกด้าน โดยมีคะแนนผ่านเกณฑ์ที่กำหนดมากกว่าครึ่งหนึ่งของคะแนนเต็มแต่ละด้าน คือ ด้านการผลิต ด้านการตลาดและด้านความเข้มแข็งของชุมชน ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้านเรื่องราวหรือตำนานผลิตภัณฑ์ด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์

หากพิจารณารายละเอียดเป็นรายด้าน ปรากฏผลดังนี้

ด้านการผลิต ผลการประเมินตนเองของกลุ่มผู้สูงอายุในแต่ละตำบล พบว่า ผลการประเมินตนเองหลังจากฝึกทักษะอาชีพสูงกว่าก่อนเข้ารับการฝึกทักษะอาชีพทุกข้อ

ด้านการตลาด ผลการประเมินตนเองของกลุ่มผู้สูงอายุ พบว่า ผลการประเมินตนเองหลังจากฝึกทักษะอาชีพสูงกว่าก่อนเข้ารับการฝึกทักษะอาชีพทุกข้อ

ด้านความเข้มแข็งของชุมชน ผลการประเมินตนเองของกลุ่มผู้สูงอายุในแต่ละตำบล พบว่า ผลการประเมินตนเองหลังจากฝึกทักษะอาชีพสูงกว่าก่อนเข้ารับการฝึกทักษะอาชีพทุกข้อ

ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผลการประเมินตนเองของกลุ่มผู้สูงอายุในแต่ละตำบล พบว่า ผลการประเมินตนเองหลังจากฝึกทักษะอาชีพสูงกว่าก่อนเข้ารับการฝึกทักษะอาชีพทุกข้อ

ด้านเรื่องราวหรือตำนานผลิตภัณฑ์ ผลการประเมินตนเองของกลุ่มผู้สูงอายุในแต่ละตำบล พบว่า ผลการประเมินตนเองหลังจากฝึกทักษะอาชีพสูงกว่าก่อนเข้ารับการฝึกทักษะอาชีพทุกข้อ

ด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ผลการประเมินตนเองของกลุ่มผู้สูงอายุในแต่ละตำบล พบว่า ผลการประเมินตนเองหลังจากฝึกทักษะอาชีพสูงกว่าก่อนเข้ารับการฝึกทักษะอาชีพทุกข้อ

เกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์ของผู้สูงอายุในแต่ละตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

การประเมินมาตรฐานผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มผู้สูงอายุในแต่ละตำบลได้ผลิตและพัฒนาขึ้นตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มีจำนวน 5 ผลิตภัณฑ์ สำหรับผู้ประเมินมาตรฐานผลิตภัณฑ์มาจาก 3 กลุ่ม คือ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริโภคและตัวแทนผู้ผลิต จำนวน 30 คน โดยมีเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด คือ จะต้องผ่านเกณฑ์ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.50 ขึ้นไป สรุปผลได้ดังนี้

จักสานไม้ไผ่ พบว่า ผลิตภัณฑ์ของผู้สูงอายุตำบลจอมหมอกแก้วผ่านเกณฑ์มาตรฐานอยู่ในระดับดีมาก คือ มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.50 ขึ้นไป ทั้งด้านลวดลาย การใช้ประโยชน์ และลักษณะทั่วไป

ไม้กวาดดอกหญ้า พบว่า ผลิตภัณฑ์ของผู้สูงอายุตำบลบัวสลีผ่านเกณฑ์มาตรฐานอยู่ในระดับดีมาก คือ มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.50 ขึ้นไป ทั้งด้านการประกอบด้วยวัสดุอื่น ลักษณะทั่วไป และ การเคลือบเงา

ผักปลอดสารพิษ พบว่า ผลิตภัณฑ์ของผู้สูงอายุตำบลโป่งแพร่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานอยู่ในระดับดีมาก คือ มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.50 ขึ้นไป โดยเฉพาะเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ

ลูกประคบสมุนไพรแห้ง พบว่า ผลิตภัณฑ์ของผู้สูงอายุตำบลป่าก่อดำผ่านเกณฑ์มาตรฐานอยู่ในระดับดีมาก คือ มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.50 ขึ้นไป ทั้งด้าน การใช้ประโยชน์ ไม่มีสิ่งแปลกปลอมปนเปื้อน และลักษณะทั่วไป

พรมเช็ดเท้าจากเศษผ้าและวัสดุธรรมชาติ พบว่า ผลิตภัณฑ์ของผู้สูงอายุตำบลดงมะดะผ่านเกณฑ์มาตรฐานอยู่ในระดับดีมาก คือ มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.50 ขึ้นไป ทั้งด้านการใช้ประโยชน์ ลักษณะทั่วไป และ การประกอบด้วยวัสดุอื่น

ความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุทั้ง 5 ตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

ความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผู้สูงอายุ ทั้ง 4 ด้านที่ได้จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริโภคและตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในภาพรวมต่อผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมาก

หากพิจารณารายละเอียดเป็นรายด้าน ปรากฏผลดังนี้

ด้านผลิตภัณฑ์ พบว่า กลุ่มผู้ประเมินมีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะในด้านรูปแบบและลวดลาย

ด้านราคา พบว่า กลุ่มผู้ประเมินมีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะการติดป้ายบอกราคา

ด้านสถานที่ที่จัดจำหน่าย พบว่า กลุ่มผู้ประเมินมีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะทำเลที่ตั้ง

ด้านการส่งเสริมการขาย พบว่า กลุ่มผู้ประเมินมีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะการโฆษณาประชาสัมพันธ์

2. การยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในอำเภอแม่ลาวให้ยั่งยืนบนพื้นฐานการพึ่งพาตนเองด้วยการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ด้วยการอดออม

หลังจากการส่งเสริมศักยภาพการผลิตให้กับกลุ่มผู้สูงอายุในแต่ละตำบลแล้ว คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์พฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 6 ด้านของกลุ่มผู้สูงอายุทั้ง 5 ตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย สรุปผลได้ดังนี้

ด้านการลดรายจ่าย ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการลดรายจ่ายของตนเองและครอบครัว คือ มีการถนอมอาหารเพื่อไว้บริโภค เช่น การแปรรูปผลไม้และอาหารต่าง ๆ

ด้านการเพิ่มรายได้ ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเพิ่มรายได้ของตนเองและครอบครัว คือ มีการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เพื่อการเพิ่มรายได้ เช่น การรับงานไปทำที่บ้าน ทำเกษตรผสมผสานหรือการปลูกพืชหมุนเวียนหลาย ๆ ชนิดตลอดปี

ด้านการประหยัด ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการประหยัดและการอดออมของตนเองและครอบครัว คือ มีการออมเงินหรือการเป็นสมาชิกกองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้าน

ด้านการเรียนรู้ ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเรียนรู้ของตนเองและครอบครัว คือ การสนับสนุนและส่งเสริมให้บุตรหลานสืบทอดภูมิปัญญาของครัวเรือน/ชุมชน เช่น การแพทย์แผนไทย การใช้สมุนไพร งานช่างฝีมือหัตถกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน คือ ปลูกพืชคลุมดิน การปลูกหญ้าแฝก เพื่อป้องกันการพังทลายของดิน การมีส่วนร่วมในการ

ปลูกป่าทดแทนและอนุรักษ์ป่าชุมชนหรือการบวชป่า รวมทั้งการปลูกไม้ดอกไม้ประดับเพื่อสร้างความร่มรื่นภายในบ้านและชุมชน

ด้านการเอื้ออารี รักสามัคคี ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเอื้ออารีและรู้รักสามัคคี คือ การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เยาวชน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผู้นำชุมชน

1. ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับการให้ความสำคัญและประโยชน์ของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของประชาชน

2. ความรอบรู้และการเป็นต้นแบบที่ดีของการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้สูงอายุ

1. ความเข้มแข็งในการรวมกลุ่มอาชีพและการเสียสละเวลาเพื่อส่วนรวม

2. อายุและพัฒนาการของผู้สูงอายุ ต้องอาศัยความอดทน ความมุ่งมั่นตั้งใจและเสียสละเพื่อแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ

3. การฝึกอาชีพให้กับผู้สูงอายุจะต้องเป็นอาชีพที่ไม่ต้องเน้นความปราณีตและการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ แต่มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

เครือญาติและบุตรหลาน

1. ต้องสนับสนุนและส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุไม่ว่าจะเป็นงบประมาณเวลาหรือการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์เพื่อส่งเสริมศักยภาพการผลิตของผู้สูงอายุ

2. ต้องร่วมด้วยช่วยกันสานต่อศักยภาพการผลิตของผู้สูงอายุ โดยการนำบุตรหลานมาร่วมเรียนรู้และช่วยเหลือผู้สูงอายุในแต่ละกิจกรรมเพื่อสร้างความผูกพันและความรักความอบอุ่นให้เกิดความใกล้ชิดในครัวเรือน

หน่วยงานท้องถิ่น

1. ส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณและจัดหาช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์

2. จัดโครงการและกิจกรรมเสริมสุขภาพและการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุให้เกิดความต่อเนื่อง โดยบรรจุในแผนแม่บทของท้องถิ่นแต่ละเขตความรับผิดชอบ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อการสร้างความยั่งยืนในการรวมกลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุ

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบของการดำเนินโครงการต่าง ๆ ของหน่วยงานรัฐที่มีต่อการรวมกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ จังหวัดเชียงรายและจังหวัดใกล้เคียง

3. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับผู้สูงอายุจังหวัดเชียงรายและจังหวัดใกล้เคียง

4. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการถ่ายทอดและการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุสู่ระดับเยาวชนในสถาบันการศึกษาทุกระดับ

โครงการวิจัยย่อยที่ 2

การบริหารจัดการกองทุนเพื่อการยังชีพและสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ ในอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

หลังจากประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจ เป็นผลให้แนวความคิดในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาที่เน้นการพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน โดยมีรัฐเป็นองค์หลักในการพัฒนา ส่งผลให้ประชาชนยึดรัฐเป็นศูนย์กลางการพัฒนา มาเน้นการพัฒนาที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา โดยมีรัฐเป็นผู้สนับสนุนส่งเสริมให้ผลของการพัฒนาตรงกับวัตถุประสงค์ของรัฐและความต้องการของประชาชน

แนวทางการพัฒนาโดยยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) เป็นครั้งแรก และต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของคน ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และโครงสร้างพื้นฐาน เน้นให้คนมีความสามารถ มีศักยภาพในการคิดได้ และทำได้

การพัฒนาคนให้คิดได้และทำได้ เป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะการแก้ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศ จะต้องแก้ปัญหาเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนให้ประสบผลสำเร็จก่อนเป็นอันดับแรก โดยการสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนคิด และแก้ปัญหาของตนเองให้พ้นจากวัฏจักรของความ ยากจน โดยเฉพาะปัญหาการขาดแคลนเงินทุนในการประกอบอาชีพ ปัญหาหนี้สิน ซึ่งเป็นปัญหาหลักที่ส่งผลให้ครัวเรือนไม่หลุดพ้นจากวงจรแห่งความยากจนการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนเงินทุนในการประกอบอาชีพและปัญหาหนี้สินจึงมีความสำคัญในการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจในระดับครัวเรือน เพราะเงินทุน คือ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลผลิตและรายได้ ถ้าไม่มีเงินหรือมีเงินทุนน้อย ส่งผลให้ผลผลิตและรายได้น้อย การดำรงชีพของครัวเรือนจะประสบปัญหา ก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศในที่สุด

วิธีการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนเงินทุน โดยให้ประชาชนคิดและแก้ไขปัญหาของตนเอง ซึ่งได้รับการยอมรับว่าประสบผลสำเร็จ สามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนเงินทุนแบบยั่งยืนให้กับประชาชนได้ คือ การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีลักษณะเดียวกันกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นวิธีการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนเงินทุนของประชาชน โดยประชาชน ซึ่งมีรัฐเป็นผู้สนับสนุนทางด้านความรู้และวิธีการ การใช้ทรัพยากรในหมู่บ้าน/ตำบล เป็นหลักในการดำเนินการ โดยใช้การรวมตัวของประชาชนในหมู่บ้านสะสมเงินที่จะได้จากการออมอย่างสม่ำเสมอจากรายได้ของตนเองหรือครอบครัว เพื่อใช้เงินทุนที่ได้จากการสะสมร่วมกันเป็นเงินทุนในการประกอบอาชีพของตนเองและบุคคลอื่น ๆ ภายในชุมชน ตลอดจนถึงการใช้จ่ายในครอบครัว

แนวความคิดเรื่องการจัดตั้งกลุ่มกองทุนเพื่อการยังชีพและสวัสดิการในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนเงินทุนนั้น เป็นแนวความคิดตั้งแต่เริ่มมีกระบวนการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ครั้งแรก เนื่องจากในสมัยก่อนประชาชนไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุน การกู้เงินจากธนาคารเพื่อนำมาใช้จ่ายในครอบครัวหรือลงทุนในการประกอบอาชีพทำได้ยาก มีขั้นตอนที่ยุ่งยากซับซ้อนและมักจะไม่ได้รับการการอนุมัติให้กู้ยืม

ในปัจจุบันการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของประชาชนรายย่อยมีมากขึ้น เนื่องจากสถาบันการเงินให้ความสนใจกับลูกค้ารายย่อย มีแหล่งเงินทุนจากการดำเนินงานประชานิยมของภาครัฐ เช่น เงินกองทุนหมู่บ้าน โครงการของธนาคารออมสิน ธนาคารเกษตรและสหกรณ์ และบัตรเครดิต เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมที่สถาบันการเงินดังกล่าวจัดขึ้นก็เพื่อแข่งขันกันให้บริการเพื่อแสวงหากำไรจากประชาชนจากชุมชน ส่งผลให้ประชาชนมีหนี้สินภาคครัวเรือนและหนี้สินในภาครวมของชุมชนมีสูงมาก

ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มคนที่น่าจับตามองกลุ่มหนึ่งของสังคมไทย แนวโน้มในอนาคตจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอันเนื่องมาจากสัดส่วนการลดลงของอัตราการเกิดในกลุ่มประชากร ดังเช่น ประเทศญี่ปุ่นปัจจุบัน ความคิดเห็นของผู้สูงอายุซึ่งถูกจัดว่าเป็นคนรุ่นเก่าจะสะท้อนให้เห็นถึงสภาพของสังคมที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญไปสู่ยุคของคนรุ่นใหม่ โดยผ่านกลไกหลัก คือ สถาบันครอบครัว ความรู้สึกที่มีต่อการถูกยอมรับ การปฏิบัติจากสังคมและอื่น ๆ โดยเฉพาะการให้บริการสวัสดิการสังคมให้กับผู้สูงอายุได้จัดให้ไว้หลายแนวทาง เช่น การจัดหาที่พักพิง การจัดเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การจัดบริการให้คำแนะนำปรึกษา การดูแลสุขภาพ สันทนาและอื่นๆ ที่นักวิชาการได้ตั้งข้อคำถามไว้ว่าการจัดบริการให้ผู้สูงอายุเป็นการสร้างคุณค่าให้กับสังคมหรือเป็นบริการที่จัดให้อย่างมากเกินไปจนเกิดความไม่สมดุลในการใช้ทรัพยากรของประเทศที่กลุ่มด้อยโอกาสอื่นๆ อาจได้รับการจัดสรรอย่างไม่พอเพียงตามที่ปรากฏให้เห็นเป็นนโยบายรัฐสวัสดิการในหลายประเทศในสังคมอุตสาหกรรม แต่สำหรับประเทศไทยยังคงมีผู้สูงอายุอีกจำนวนมากที่ควรได้รับการดูแล และมีโอกาสเข้าถึงบริการสวัสดิการสังคมจากรัฐ ดังนั้น การจัดบริการและการดูแลผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ทุกฝ่ายต้องให้ความร่วมมือ ประชาชนและผู้สูงอายุต้องเป็นผู้สะท้อนสภาพปัญหาและความต้องการของตนเอง ส่วนชุมชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเป็นฝ่ายสนับสนุนให้เกิดการแก้ไขปัญหาและการจัดบริการดำเนินงานต่าง ๆ ที่มุ่งเสริมสร้างคุณภาพชีวิตดังกล่าว บทบาทของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีปัจจัยความพร้อมด้านทรัพยากรและทุนทางสังคมมากมาย ดังนั้น การพัฒนาบทบาทท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุในอนาคตนั้น จำเป็นอย่างยิ่งในการเตรียมการเพื่อรองรับกับปัญหาผู้สูงอายุล้นเมืองของประเทศไทยในอนาคต โดยมีแนวทางการเตรียมการรองรับในหลากหลายแนวทาง คือ 1) การเน้นปลูกฝังให้เด็กไทย มีจิตสำนึกเรื่อง *“ความกตัญญู”* เพราะระบบการศึกษาและกระบวนการสังคมประกิตหรือกระบวนการ

ขัดเกลาทางสังคม หากเด็กไทยยังเต็มเปี่ยมด้วยความกตัญญู ยอมรับและเลี้ยงดูพ่อแม่ ครอบครัวละ 1-2 คน ปัญหาภาระหนักของรัฐก็อาจเบาบางลงได้บ้าง 2) การปลูกฝังค่านิยมความพอเพียง ค่านิยมความมัธยัสถ์ ประหยัดอดออม ในขณะทำงาน เพื่อเก็บเงินส่วนหนึ่งไว้ใช้ในบั้นปลายชีวิต ปัญหานี้ จะเป็นเรื่องใหญ่มาก โดยเฉพาะในอาชีพของข้าราชการไทย ที่เน้นการอยู่อย่างหรูหรา ฟุ่มเฟือย ในขณะที่มีรายได้น้อย และมีหนี้สินจนถึงวันเกษียณอายุ แล้วบั้นปลายชีวิตจะเป็นอย่างไร “หากอายุยืน” หากเปรียบเทียบข้าราชการไทย กับข้าราชการญี่ปุ่น จะแตกต่างกันมาก ข้าราชการญี่ปุ่น เมื่อเกษียณอายุ อาจมีเงินเก็บและเงินสะสมจำนวนมากต่อคนหรือมีเพียงพอที่จะมาอยู่เมืองไทยได้อย่างสะดวกสบาย แต่ข้าราชการไทยกลับตรงกันข้าม คือมีเงินเก็บสะสมไม่มากพอที่จะเดินทางไปพักผ่อนหรืออยู่ในต่างประเทศเป็นระยะเวลานาน ๆ ได้ ฉะนั้นทางเลือกในการแก้ปัญหาในบั้นปลายชีวิตทางเลือกที่ 2 นี้ จะต้องกระตุ้นให้ผู้กำลังจะสูงอายุในอนาคต มีการวางแผนดูแลตนเองอย่างดีและไม่ประมาทในชีวิต สุดท้ายการกระตุ้นให้องค์กรปกครองท้องถิ่นเตรียมการรองรับปัญหาเรื่องนี้ อย่างเป็นระบบอย่างจริงจังและยั่งยืน ด้วยการจัดตั้งกองทุนเพื่อการยังชีพและสวัสดิการที่สำหรับผู้สูงอายุ

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและสนใจศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุนเพื่อการยังชีพและสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย เพื่อเสนอให้ภาครัฐซึ่งประกอบไปด้วยหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งหน่วยงานภาคเอกชน และองกรค์ต่าง ๆ ใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจช่วยเหลือตอบสนองความต้องการการได้รับสวัสดิการของผู้สูงอายุในอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสุขในปั้นปลายของชีวิต โดยไม่เป็นภาระต่อบุตรหลานและสังคมในปัจจุบันและอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1) เพื่อศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุเกี่ยวกับสวัสดิการเพื่อการยังชีพที่องค์กรปกครองท้องถิ่นให้การสนับสนุนตามนโยบายรัฐบาล

2) เพื่อศึกษาการบริหารจัดกองทุนเพื่อการยังชีพและสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

3. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดกองทุนเพื่อการยังชีพและสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย	วัตถุประสงค์		
วัตถุประสงค์การวิจัย	เพื่อศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุเกี่ยวกับสวัสดิการเพื่อการยังชีพที่องค์กรปกครองท้องถิ่นให้การสนับสนุนตามนโยบายรัฐบาล	เพื่อศึกษาการบริหารจัดการกองทุนเพื่อการยังชีพและสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในอำเภอ แม่ลาว จังหวัดเชียงราย	เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนเพื่อการยังชีพและสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย
ประชากร	ก. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทั้ง 5 ตำบล โดยมีรายละเอียดดังนี้ 1. ดงมะดะ จำนวน 13 หมู่บ้าน รวม 13 กองทุน 2. จอมหมอกแก้ว จำนวน 13 หมู่บ้าน รวม 13 กองทุน 3. บัวสลี จำนวน 12 หมู่บ้าน รวม 12 กองทุน 4.โป่งแพร่ จำนวน 9 หมู่บ้าน รวม 9 กองทุน 5. ป่าก่อดำ จำนวน 12 หมู่บ้าน รวม 12 กองทุน ข. คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนฯ ทั้งหมดของ 5 ตำบล	ก. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทั้ง 5 ตำบล มีรายละเอียดดังนี้ 1. ดงมะดะ จำนวน 13 หมู่บ้าน รวม 13 กองทุน 2. จอมหมอกแก้ว จำนวน 13 หมู่บ้าน รวม 13 กองทุน 3. บัวสลี จำนวน 12 หมู่บ้าน รวม 12 กองทุน 4.โป่งแพร่ จำนวน 9 หมู่บ้าน รวม 9 กองทุน 5.ป่าก่อดำ จำนวน 12 หมู่บ้าน รวม 12 กองทุน ข. คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนฯ ทั้งหมดของ 5ตำบล	ก. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทั้ง 5 ตำบล ๆ ละ 1 กลุ่ม มีรายละเอียดดังนี้ 1. ดงมะดะ จำนวน 13 หมู่บ้าน รวม 13 กองทุน 2. จอมหมอกแก้ว จำนวน 13 หมู่บ้าน รวม 13 กองทุน 3. บัวสลี จำนวน 12 หมู่บ้าน รวม 12 กองทุน 4. โป่งแพร่ จำนวน 9 หมู่บ้าน รวม 9 กองทุน 5. ป่าก่อดำ จำนวน 12 หมู่บ้าน รวม 12 กองทุน ข. คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนฯ ทั้งหมดของ 5 ตำบล
กลุ่มตัวอย่าง	ก. การสุ่มตัวอย่างกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเขตอำเภอแม่ลาว ทั้ง 5 ตำบล ๆ ละ 1 หมู่บ้าน ๆ 1 กองทุน รวม 5 กองทุน โดยการสุ่มตัวอย่างกองทุนแบบเจาะจง เพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้สูงอายุที่	ก. การสุ่มตัวอย่างกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเขตอำเภอแม่ลาว ทั้ง 5 ตำบล ๆ ละ 1 หมู่บ้าน ๆ 1 กองทุน รวม 5 กองทุน โดยการสุ่มตัวอย่างกองทุนแบบเจาะจง เพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่ม	ก. การสุ่มตัวอย่างกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเขตอำเภอแม่ลาว ทั้ง 5 ตำบล ๆ ละ 1 หมู่บ้าน ๆ 1 กองทุน รวม 5 กองทุน โดยการสุ่มตัวอย่างกองทุนแบบเจาะจง เพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่ม

ระเบียบวิธีวิจัย	วัตถุประสงค์		
	เป็นตัวแทนของแต่ละหมู่บ้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้ 1. ดงมะดะ หมู่ที่ 7 กองทุนดงมะดะ 2. จอมหมอกแก้ว หมู่ที่ 3 กองทุนห้วย ส้านดอนจั่น 3. บัวสลี หมู่ที่ 4 กองทุนสันปูเลย 4. โป่งแพร่ หมู่ที่ 5 กองทุนห้วยส้านพลับพลา 5. ป่าก่อดำ หมู่ที่ 8 กองทุนป่าก่อดำใต้ ข. คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนฯ ทั้ง 5 กองทุน ดังนี้ 1) คณะกรรมการฯ 15 คน 2) สมาชิกกองทุน 50 คน	ผู้สูงอายุที่เป็นตัวแทนของแต่ละหมู่บ้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้ 1. ดงมะดะ หมู่ที่ 7 กองทุนดงมะดะ 2. จอมหมอกแก้ว หมู่ที่ 3 กองทุนห้วย ส้านดอนจั่น 3. บัวสลี หมู่ที่ 4 กองทุนสันปูเลย 4. โป่งแพร่ หมู่ที่ 5 กองทุนห้วยส้านพลับพลา 5. ป่าก่อดำ หมู่ที่ 8 กองทุนป่าก่อดำใต้ ข. คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนฯ ทั้ง 5 กองทุน ดังนี้ 1) คณะกรรมการฯ 15 คน 2) สมาชิกกองทุน 50 คน	ผู้สูงอายุที่เป็นตัวแทนของแต่ละหมู่บ้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้ 1. ดงมะดะ หมู่ที่ 7 กองทุนดงมะดะ 2. จอมหมอกแก้ว หมู่ที่ 3 กองทุนห้วย ส้านดอนจั่น 3. บัวสลี หมู่ที่ 4 กองทุนสันปูเลย 4. โป่งแพร่ หมู่ที่ 5 กองทุนห้วยส้านพลับพลา 5. ป่าก่อดำ หมู่ที่ 8 กองทุนป่าก่อดำใต้ ข. คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนฯ ทั้ง 5 กองทุน ดังนี้ 1) คณะกรรมการฯ 15 คน 2) สมาชิกกองทุน 50 คน
เครื่องมือการวิจัย	1. แบบสอบถามความต้องการของผู้สูงอายุเกี่ยวกับสวัสดิการเพื่อการยังชีพที่องค์กรปกครองท้องถิ่นให้การสนับสนุนตามนโยบายรัฐบาล	1. แบบสอบถามการบริหารจัดการกองทุนเพื่อการยังชีพและสวัสดิการใน 4 ด้าน คือ 1) กระบวนการทำงานในกลุ่มออมทรัพย์ 2) การจัดการด้านการเงิน 3) การจัดการสมาชิก 4) การเรียนรู้และการพัฒนา	1. แบบสอบถามคณะกรรมการกองทุนกองทุนเพื่อการยังชีพและสวัสดิการเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ การดำเนินการและการมีส่วนส่วนร่วมและการติดตามดูแลช่วยเหลือสมาชิกกองทุนออมทรัพย์ 2. แบบสอบถามเกี่ยวกับ

ระเบียบวิธีวิจัย	วัตถุประสงค์		
		กรรมการ	ความรู้ความเข้าใจของสมาชิกกองทุนเพื่อการยังชีพและสวัสดิการออมทรัพย์ 3. แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของสมาชิกกองทุนที่มีต่อการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนเพื่อการยังชีพและสวัสดิการ
การวิเคราะห์ข้อมูล	โดยใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการวิเคราะห์ความต้องการและสภาพปัญหาของการบริหารจัดการกองทุนออมทรัพย์	การวิเคราะห์ศักยภาพของกองทุนเพื่อการยังชีพและสวัสดิการของชุมชนต้องเป็นไปตามตัวชี้วัดที่กำหนด จำนวน 40 ตัวชี้วัด และต้องสอดคล้องและเป็นไปตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ มีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้และคุณธรรม โดยกำหนดคะแนน ดังนี้ 1) เป็นไปตามตัวชี้วัด ได้ 1 คะแนน 2) ไม่เป็นเป็นไปตามตัวชี้วัด ได้ 0 คะแนน โดยมีการแปลความหมายของคะแนนออกเป็น 2 ระดับดังนี้ 1. คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 40	1. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาประกอบด้วย ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสำหรับแบบสอบถามคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนฯ รวมทั้งความพึงพอใจของสมาชิกกองทุนที่มีต่อการบริหารจัดการกองทุนเพื่อการยังชีพและสวัสดิการ 2. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สำหรับการจัดทำบัญชีครัวเรือนของกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อเปรียบเทียบแต่ละกลุ่ม

ระเบียบวิธีวิจัย	วัตถุประสงค์		
		คะแนน ถือว่ามีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพสูง 2. คะแนนเฉลี่ยน้อยกว่า 40 ถือว่ามีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพต่ำ	
ผลลัพธ์	1. ได้ข้อมูลความต้องการของผู้สูงอายุเกี่ยวกับสวัสดิการเพื่อการยังชีพที่องค์กรปกครองท้องถิ่นให้การสนับสนุนตามนโยบายรัฐบาล 2. ได้แนวทางการส่งเสริมสวัสดิการเพื่อการยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ	1. ได้กองทุนออมทรัพย์ต้นแบบที่มีการบริหารจัดการกองทุนเพื่อการยังชีพและสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุของแต่ละตำบลเพื่อถ่ายทอดไปยังหมู่บ้านอื่น ๆ ต่อไป 2. ได้แนวทางการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุนเพื่อการยังชีพและสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ	1. ได้ข้อมูลกระบวนการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนออมทรัพย์ของแต่ละตำบลในเขตอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย 2.ได้ส่งเสริมกระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือนให้กับกลุ่มผู้สูงอายุและผู้ที่สนใจ
สรุปผลการวิจัย	สรุปผลการวิเคราะห์และการเขียนรายงานการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย		

ผลการวิจัย

1. ความต้องการของผู้สูงอายุเกี่ยวกับสวัสดิการเพื่อการยังชีพที่องค์กรปกครองท้องถิ่นให้การสนับสนุนตามนโยบายรัฐบาล

ความต้องการของผู้สูงอายุเกี่ยวกับสวัสดิการเพื่อการยังชีพที่องค์กรปกครองท้องถิ่นให้การสนับสนุนตามนโยบายรัฐบาลทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการแพทย์ ด้านอาชีพและด้านสังคม ในลักษณะของรัฐได้จัดสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุแล้วกับความต้องการเพิ่มเติมจากที่รัฐจัดให้อยู่เดิม สรุปได้ดังนี้

1.1 การได้รับสวัสดิการจากรัฐ ผู้สูงอายุได้รับจากสวัสดิการที่รัฐจัดให้ในแต่ละด้านดังนี้

1.1 ด้านการแพทย์ คือ การแนะนำให้คำปรึกษาโดยบุคลากรทางการแพทย์

1.2 ด้านอาชีพ คือ การฝึกอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพร่างกาย โดยการจัดตั้งขององค์กรในท้องถิ่น เช่น ชมรมผู้สูงอายุ และชมรมรักษ์สุขภาพ เป็นต้น

1.3 ด้านสังคม คือ โอกาสในการแสดงความคิดเห็นร่วมในฐานะสมาชิกในชุมชน เช่น การอำนวยความสะดวกในการเข้าร่วมการเลือกตั้ง หรือการทำประชาพิจารณ์จากภาครัฐ

1.2 ความต้องการที่เพิ่มเติมจากที่รัฐจัดให้อยู่เดิม ผู้สูงอายุต้องการสวัสดิการเพิ่มเติมจากสวัสดิการที่รัฐจัดให้ในแต่ละด้านดังนี้

1) ด้านการแพทย์

ในด้านการแพทย์ พบว่า ผู้สูงอายุความต้องการที่เพิ่มเติมจากที่รัฐจัดให้อยู่เดิมมากที่สุด คือ การตรวจวินิจฉัยหาห้องปฏิบัติการเพื่อหาระดับความผิดปกติ เช่น ตรวจโรคทางสายตา ตรวจโรคทางหู การตรวจและกล้ามเนื้อที่เป็นอัมพาต

2) ด้านอาชีพ

ในด้านอาชีพ พบว่า ผู้สูงอายุความต้องการที่เพิ่มเติมจากที่รัฐจัดให้อยู่เดิมมากที่สุด คือ การฝึกอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพร่างกายโดยการจัดตั้งขององค์กรในท้องถิ่น เช่น ชมรมผู้สูงอายุ และชมรมรักษ์สุขภาพ เป็นต้น

3) ด้านสังคม

ในด้านสังคม พบว่า ผู้สูงอายุความต้องการที่เพิ่มเติมจากที่รัฐจัดให้อยู่เดิมมากที่สุด คือ การจัดสรรเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุจากองค์บริหารส่วนตำบลหรือจากส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

2, การบริหารจัดกองทุนเพื่อการยังชีพและสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านทั้ง 5 ตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ในภาพรวม พบว่า คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิงและมีอายุตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไปทุกตำบล โดยมีสถานภาพสมรสมากที่สุด ซึ่งมีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษามากที่สุด ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรมากที่สุด รวมทั้งมีรายได้ไม่เกิน 5,000 บาท นอกจากสถานภาพทางสังคม ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกในกลุ่มองค์กรในหมู่บ้านทุกตำบลและยังมีตำแหน่งในคณะกรรมการออมทรัพย์ตามโครงสร้างขององค์กรการเงินชุมชน หากพิจารณาในรายละเอียดการบริหารจัดกองทุนเพื่อการยังชีพและสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย สรุปผลดังนี้

2.1 ความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์และวิธีการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มกองทุนหมู่บ้านทั้ง 5 ตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

1) ความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์และวิธีการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มกองทุนหมู่บ้านทั้ง 5 ตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

ความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์และวิธีการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านทั้ง 5 ตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย พบว่า คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์

หมู่บ้านมีความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์และวิธีการปฏิบัติงานของกลุ่มกองทุนหมู่บ้านฯ มากกว่าร้อยละ 50 ทุกตำบล หากพิจารณาในรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

(1) ต้องรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านให้สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านทราบอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

(2) ระเบียบกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านมีไว้เพื่อให้สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเท่านั้น

(3) กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านควรเกื้อกูลและช่วยเหลือเฉพาะสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เท่านั้น

(4) คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านเป็นผู้จัดทำระเบียบกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านและแจ้งให้สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านถือปฏิบัติ

2) การปฏิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวกับกลุ่มกองทุนหมู่บ้านทั้ง 5 ตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

การปฏิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านของคณะกรรมการทั้ง 5 ตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ใน 4 ด้าน คือ ด้านการประชุม ด้านการอนุมัติเงินกู้และการจัดทำระบบบัญชี ด้านการดำเนินงาน ด้านการประชาสัมพันธ์ พบว่า ในภาพรวมของการการปฏิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านของคณะกรรมการกลุ่มกองทุนหมู่บ้านฯทั้ง 5 ตำบล อยู่ในระดับมาก ดังนี้

ด้านการประชุม คือ คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน มีการประชุมและวางแผนปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน มีการจัดทำทะเบียนเอกสารบัญชีที่เกี่ยวข้องให้ถูกต้องเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ และในการประชุมทุกครั้งคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านทุกคน ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลและยอมรับมติการประชุม

ด้านการอนุมัติเงินกู้และการจัดทำระบบบัญชี คือ คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน มีการจัดทำทะเบียนเอกสารบัญชีที่เกี่ยวข้องให้ถูกต้องเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ และคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน มีการยึดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอนุมัติเงินกู้แก่สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านอย่างเคร่งครัด โดยคำนึงถึงการสร้างอาชีพและรายได้ของสมาชิกเป็นสำคัญ

ด้านการดำเนินงาน คือ คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน มีการประสานงานและได้รับการสนับสนุนทางวิชาการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน มีการแต่งตั้งและขอคำแนะนำจากที่ปรึกษากลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน และคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน สามารถบริหารงานได้ตามกฎระเบียบของกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านและชุมชนเมือง

ด้านการประชาสัมพันธ์ คือ คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ทุนหมู่บ้าน มีการให้ความรู้และประชาสัมพันธ์กิจกรรมของกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน เช่น ทางวิทยุชุมชน หอกระจายข่าว เป็นต้น

2.2 ความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์และวิธีการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มกองทุนหมู่บ้านตามความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้านทั้ง 5 ตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

ความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์และวิธีการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านตามความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านทั้ง 5 ตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย พบว่า ในภาพรวมของความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านทั้ง 5 ตำบลที่มีต่อความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์และวิธีการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านอยู่ในระดับมากที่สุดใน 3 อันดับแรก คือ 1) คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านเป็นผู้จัดทำระเบียบกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านและแจ้งให้สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านถือปฏิบัติ 2) คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านต้องรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านให้สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ทราบอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และ 3) กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านควรเกื้อกูลและช่วยเหลือเฉพาะสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านเท่านั้น

2.3 การบริหารจัดการกลุ่มกองทุนหมู่บ้านทั้ง 5 ตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย โดยนำเสนอใน 4 ปัจจัย ได้แก่ ด้านกระบวนการภายใน ด้านการเงิน ด้านการจัดการสมาชิก และด้านการเรียนรู้และการพัฒนากรรมการ สรุปได้ดังนี้

1) การบริหารจัดการกลุ่มกองทุนหมู่บ้านทั้ง 5 ตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวดเชียงราย

ด้านกระบวนการภายใน

การจัดตั้งกลุ่มกองทุนหมู่บ้านทั้ง 5 ตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อระดมทุนในชุมชนและให้สมาชิกมีแหล่งเงินทุนเป็นของตนเอง และเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน ฯ จึงได้กำหนดแผนบริหารจัดการกลุ่มอย่างชัดเจนทั้งในด้านโครงสร้างคณะกรรมการ ระเบียบข้อบังคับสำหรับกรรมการและสมาชิก รวมทั้งมีแผนรายรับรายจ่ายเพื่อตรวจสอบผลการดำเนินงาน

ด้านโครงสร้างคณะกรรมการที่ชัดเจน โดยมีตำแหน่งในคณะกรรมการบริหารกองทุนหมู่บ้านครอบคลุมเหมาะสมทุกองค์ประกอบของตำแหน่ง เช่น ตำแหน่งประธาน รองประธาน เลขานุการ ผู้ช่วยเลขานุการ เหรัญญิก ผู้ช่วยเหรัญญิกและกรรมการ ทั้งนี้บุคลากรแต่ละตำแหน่งสามารถปฏิบัติหน้าที่แทนกันได้ เมื่อบุคคลใดติดภารกิจ การเป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้านทั้ง 5 ตำบล โดยสมาชิกจะได้รับสวัสดิการในหลายรูปแบบ เช่น สวัสดิการเพื่อการ

ดำรงชีพของสมาชิกและสวัสดิการด้านอื่น ๆ สวัสดิการเพื่อการพัฒนาศักยภาพในการทำงานของคณะกรรมการและสวัสดิการเพื่อสังคม เป็นต้น

ด้านการเงิน

ปัจจุบันกลุ่มกองทุนหมู่บ้านทั้ง 5 ตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย มีปริมาณเงินทุนหมุนเวียนในกลุ่มกองทุนฯ ตั้งแต่หลักแสนจนถึงหลักล้าน ทั้งนี้จะไม่ถือเงินสดในมือ เนื่องจากไม่จำเป็นต้องถือเงินไว้สำหรับเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน ฯ

จากการสอบถามด้านรายรับ รายจ่าย การลงทุนและการจัดสรรผลกำไรของกลุ่มกองทุนฯ พบว่า กลุ่มกองทุนมีรายรับต่อเดือนสูงกว่ารายจ่าย ส่วนในด้านการลงทุนนั้น กลุ่มกองทุนหมู่บ้านทั้ง 5 ตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ไม่มีการจัดสรรเงินเพื่อการลงทุนใด ๆ ทั้งนี้เนื่องจากคณะกรรมการได้ระดมความคิดเห็นและลงมติเป็นเอกฉันท์ว่าหากจะลงทุนใด ๆ จะต้องมีความพร้อมสำหรับการบริหารจัดการ แต่เนื่องด้วยคณะกรรมการแต่ละท่านต่างมีภารกิจและหน้าที่การงานที่ต้องรับผิดชอบ ทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ในการลงทุน ยังต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่น ๆ นอกเหนือจากความสามารถของคณะกรรมการ คือ ความพอเพียงของเงินทุน ความมั่นคงและความน่าเชื่อถือของสิ่งที่ลงทุน ซึ่งต้องศึกษาอีกมากและมีผลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิก ดังนั้น การลงทุนจึงเป็นเรื่องที่มีความเสี่ยงต่อเงินของสมาชิก ไม่สมควรดำเนินการในเวลานี้ และควรบริหารจัดการกลุ่มให้เติบโตแบบค่อยเป็นค่อยไปแต่มั่นคงก่อน ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้ตีความเงินให้กู้ยืมถือเป็นเงินลงทุนอีกประเภท สำหรับผลกำไรที่ได้จากการลงทุนในรูปแบบการให้กู้ยืม โดยคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 12 บาทต่อปี ทำให้แต่ละกองทุนมีผลกำไรที่เป็นรายรับสูง

ด้านการจัดการสมาชิก

การจัดการสมาชิก ประกอบด้วย การจัดการด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ การปฏิบัติตามระเบียบการออมและการกู้ รวมทั้งการกำกับ ดูแลและติดตามผลการดำเนินงานของคณะกรรมการนั้น เมื่อกลุ่มกองทุนหมู่บ้านทั้ง 5 ตำบล มีการประชุมต่าง ๆ จะมีสมาชิกเข้าร่วมการประชุมประมาณร้อยละ 50 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด เนื่องจากสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวต่างเป็นสมาชิกของกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน ดังนั้น จึงเข้าร่วมประชุมในลักษณะของการส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุม ทุกครั้งที่สมาชิกมาเข้าร่วมประชุม จะต้องลงทะเบียนการเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง

สำหรับการปฏิบัติตามระเบียบทั้งด้านการออมและการกู้ของสมาชิกนั้น พบว่าด้านการออมเงิน มีสมาชิกประมาณ ร้อยละ 3 ของสมาชิกทั้งหมด เคยขาดส่งเงินออม หรือส่งเงินออมล่าช้ากว่ากำหนด ซึ่งมีผลต่อการพิจารณาเงินกู้แก่สมาชิกรายนั้น ๆ ส่วนการกู้เงินก็มีสมาชิกเคยผิดนัดชำระ หรือชำระล่าช้ากว่ากำหนด ประมาณร้อยละ 3 ของสมาชิกทั้งหมดเช่นกัน

มาตรการที่กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน ทั้ง 5 ตำบลใช้ในการแก้ไขปัญหา คือ การเรียกชำระเบี้ยปรับเป็นเงิน 100 บาท และหากยังไม่ชำระค่าเบี้ยปรับจะนัดหมายเข้ามาพบและแจ้งให้ชำระเบี้ยทั้งหมดภายใน 1 ปี แต่ในระหว่างที่ยังไม่ชำระจะยึดเงินออมซึ่งสมาชิกใช้เป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันการกู้เงินไว้

ด้านการเรียนรู้และการพัฒนากรรมการ

กลุ่มกองทุนหมู่บ้านทั้ง 5 ตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ได้จัดให้มีกิจกรรมพัฒนาศักยภาพในการทำงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในรูปแบบกิจกรรมที่แตกต่างกันไป เช่น อบรมเพื่อเพิ่มทักษะการทำงานด้านบัญชีและการศึกษาดูงาน ณ องค์กรการเงินชุมชนต่าง ๆ เพื่อเรียนรู้กระบวนการบริหารจัดการกลุ่มกองทุนในสิ่งใหม่ เป็นต้น

2) ความพึงพอใจของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านที่มีต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ทั้ง 5 ตำบล

ความพึงพอใจของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านที่มีต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ทั้ง 5 ตำบล พบว่าในภาพรวมของความพึงพอใจของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านที่มีต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านอยู่ในระดับมากที่สุดใน 3 ด้าน คือ

(1) ด้านการประชุม คือ การให้โอกาสสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านได้มีส่วนร่วมเสนอความเห็นในการจัดทำระเบียบกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน

(2) ด้านประชาสัมพันธ์ คือ การประชาสัมพันธ์เพื่อรับสมัครสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน

(3) ด้านการดำเนินงาน คือ ความชัดเจนของการกำหนดเวลาในการยื่นเสนอโครงการและผลการพิจารณาอนุมัติเงินกู้ให้สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านทราบ ความสะดวกในการขอกู้เงินกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน การให้คำแนะนำแก่สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านในการจัดทำโครงการเพื่อเสนอขอกู้เงินกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน วิธีการและขั้นตอนในการรับสมัครสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน และ วิธีการระดมทุน เงินออม จากสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน และความเป็นธรรมในการพิจารณาอนุมัติวงเงินกู้ให้สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านตามระเบียบกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน

2.4 การวิเคราะห์ศักยภาพของการบริหารจัดการกองทุนกองทุนหมู่บ้านทั้ง 5 ตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงรายตามกรอบแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การวิเคราะห์การดำเนินการขององค์กรการเงินชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์การดำเนินการขององค์กรการเงินชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้โดยหากองค์กรการเงินชุมชนใดมีการดำเนินการตามตัวชี้วัด คือ มีความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในการดำเนินการ และมีกระบวนการส่งเสริมความรู้

และคุณธรรมแก่บุคลากรและสังคมส่วนรวม จะได้คะแนน 1 คะแนนในตัวชี้วัดนั้น แต่หากองค์กรการเงินชุมชนใดไม่มีการดำเนินการหรือดำเนินการไม่สอดคล้องตามตัวชี้วัดจะได้คะแนน 0 คะแนน กำหนดเกณฑ์ศักยภาพองค์กรการเงินชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็น 2 ระดับ คือ มีศักยภาพสูง และมีศักยภาพต่ำโดยใช้เกณฑ์คะแนนเฉลี่ยรวมเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการจำแนกศักยภาพ สรุปผลได้ดังนี้

1) ด้านความพอประมาณ

องค์กรการเงินชุมชนที่ได้รับการประเมินในระดับมีศักยภาพสูง โดยเรียงตามลำดับคะแนนมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้

1) สถาบันการเงินชุมชนสันปูเลย หมู่ที่ 4 ตำบลบัวสลี
2) กลุ่มกองทุนห้วยส้านดอนจั่น หมู่ที่ 3 ตำบลจอมหมอกแก้ว
3) กลุ่มออมทรัพย์ดงมะดะ หมู่ที่ 7 ตำบลดงมะดะ
4) กลุ่มกองทุนหมู่บ้านป่าก่อดำใต้ หมู่ที่ 8 ตำบลป่าก่อดำ
5) กลุ่มกองทุนห้วยส้านพลับพลา หมู่ที่ 5 ตำบลโป่งแพร่

2) ด้านความมีเหตุผล

องค์กรการเงินชุมชนที่ได้รับการประเมินในระดับมีศักยภาพสูง ทั้ง 5 แห่ง คือ

1) สถาบันการเงินชุมชนสันปูเลย หมู่ที่ 4 ตำบลบัวสลี
2) กลุ่มกองทุนห้วยส้านดอนจั่น หมู่ที่ 3 ตำบลจอมหมอกแก้ว
3) กลุ่มออมทรัพย์ดงมะดะ หมู่ที่ 7 ตำบลดงมะดะ
4) กลุ่มกองทุนหมู่บ้านป่าก่อดำใต้ หมู่ที่ 8 ตำบลป่าก่อดำ
5) กลุ่มกองทุนห้วยส้านพลับพลา หมู่ที่ 5 ตำบลโป่งแพร่

3) ด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

องค์กรการเงินชุมชนที่ได้รับการประเมินในระดับมีศักยภาพสูง จำนวน 5 แห่ง ได้แก่

1) สถาบันการเงินชุมชนสันปูเลย หมู่ที่ 4 ตำบลบัวสลี
2) กลุ่มกองทุนห้วยส้านดอนจั่น หมู่ที่ 3 ตำบลจอมหมอกแก้ว
3) กลุ่มออมทรัพย์ดงมะดะ หมู่ที่ 7 ตำบลดงมะดะ
4) กลุ่มกองทุนหมู่บ้านป่าก่อดำใต้ หมู่ที่ 8 ตำบลป่าก่อดำ

5) กลุ่มกองทุนห้วยส้านพลับพลา หมู่ที่ 5 ตำบลโป่งแพร่

4) ด้านคุณธรรม

องค์กรการเงินชุมชนที่ได้รับการประเมินในระดับมีศักยภาพสูง ทั้ง 5 แห่ง ได้แก่

1) สถาบันการเงินชุมชนสันปูเลย หมู่ที่ 4 ตำบลบัวสลี
2) กลุ่มกองทุนห้วยส้านดอนจั่น หมู่ที่ 3 ตำบลจอมหมอกแก้ว
3) กลุ่มออมทรัพย์ดงมะดะ หมู่ที่ 7 ตำบลดงมะดะ
4) กลุ่มกองทุนหมู่บ้านป่าก่อดำใต้ หมู่ที่ 8 ตำบลป่าก่อดำ
5) กลุ่มกองทุนห้วยส้านพลับพลา หมู่ที่ 5 ตำบลโป่งแพร่

5) ด้านความรู้

องค์กรการเงินชุมชนที่ได้รับการประเมินในระดับมีศักยภาพสูง มีจำนวน 4 แห่ง ได้แก่

1) สถาบันการเงินชุมชนสันปูเลย หมู่ที่ 4 ตำบลบัวสลี
2) กลุ่มกองทุนห้วยส้านดอนจั่น หมู่ที่ 3 ตำบลจอมหมอกแก้ว
3) กลุ่มออมทรัพย์ดงมะดะ หมู่ที่ 7 ตำบลดงมะดะ
4) กลุ่มกองทุนหมู่บ้านป่าก่อดำใต้ หมู่ที่ 8 ตำบลป่าก่อดำ

3. การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดกองทุนเพื่อการยังชีพและสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านทั้ง 5 ตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ซึ่งสามารถสรุปลักษณะการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ฯ ได้ดังนี้

1) การวางแผน การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการบริหารงานกองทุนหมู่บ้านฯ ทั้ง 5 ตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย เป็นกระบวนการจัดกิจกรรมในการเสนอแผนงานเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบาย เป้าหมาย และระเบียบข้อบังคับของรัฐบาล การวางแผนเพื่อรองรับเหตุการณ์ในกรณีที่สมาชิกไม่ชำระเงินกู้ตามกำหนด ศึกษาสภาพแวดล้อมความต้องการของหมู่บ้านก่อนการวางแผนการบริหารงานกองทุนหมู่บ้านฯ ที่ต่อเนื่องและประสานงานกัน

2) การจัดการองค์กร การกำหนดสถานที่ทำงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน การวางกฎ ระเบียบข้อบังคับต่างๆ ของกองทุนหมู่บ้านฯ การกำหนดคุณสมบัติของบุคคลเข้าทำงานตาม

ความเหมาะกับตำแหน่งในคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และการตรวจสอบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านว่าปฏิบัตหน้าที่ถูกต้องตามระเบียบของกองทุนหมู่บ้าน

3) การจัดการบุคคล การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ฯ การสรรหาบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละตำแหน่ง และมีส่วนร่วมในการติดตามปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ

4) การอำนวยการ การให้ข้อมูลหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการประกอบอาชีพและการสร้างรายได้ให้กับสมาชิก การประชาสัมพันธ์การประชุมของกองทุนหมู่บ้าน ฯในแต่ละครั้ง การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกในการกู้ยืมเงิน และมีส่วนร่วมในการให้ข้อคิดเห็นการนำเทคนิคและวิธีการที่ทันสมัยมาใช้ในการบรหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน

5) การควบคุม การเข้าร่วมประชุมเพื่อติดตามผลการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน ฯ แสดงความคิดเห็นในการวางแผนการควบคุมความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้านฯ ในด้านต่าง ๆ การติดตามและประเมินผลของกองทุนหมู่บ้าน ฯ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนากองทุนหมู่บ้าน ฯ และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในกองทุนหมู่บ้าน ฯ

จากลักษณะของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านดังกล่าว คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ลักษณะการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านทั้ง 5 ตำบล อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ใน 2 รูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ชัดเจน ดังนี้

1) ลักษณะการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

1.1 ได้นำเสนอทุกครั้งในการประชุมโดยเฉพาะการจัดทำระเบียบข้อบังคับ

1.2 ปัญหาที่มีควรแก้ไขเกี่ยวกับการดำเนินการส่งเสริมอาชีพส่วนมากไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ทำให้สมาชิกไม่สามารถแก้ปัญหาได้ จึงทำให้เกิดปัญหาการชำระหนี้

1.3 สมาชิกไม่เข้าใจระเบียบการบริหารจัดการ ส่วนใหญ่จะให้ความไว้วางใจคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน การไม่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดทำบัญชี ตรวจสอบความถูกต้องจึงเป็นปัญหาไม่สามรถตรวจสอบได้ แต่จะทราบว่าสมาชิกจะต้องส่งชำระตามกำหนดทุกครั้ง ดอกเบี้ยและเงินต้น ซึ่งสามารถกู้กลับไปดำเนินการต่อได้ทุกครั้ง

2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน

2.1 ในการประชุมทุกครั้ง สมาชิกจะเสนอการจัดทำแผนและกำหนดข้อบังคับทุกปี เพื่อเป็นการแก้ไขข้อบกพร่องในปีที่ผ่านมา เน้นเรื่องการติดตามวัตถุประสงค์การส่งชำระหนี้ถูกต้องตรงตามสัญญา พร้อมทั้งระบบบัญชีซึ่งจัดทำไว้เป็นปัจจุบันครบถ้วนหรือไม่

2.2 การมีส่วนร่วมเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ส่วนใหญ่จะเสนอในการประชุม การศึกษาดูงาน การดำเนินการส่งเสริมอาชีพ เป็นต้น

2.3 การมีส่วนร่วมทุกปี ๆ ละครั้ง เพราะเป็นระเบียบที่ต้องปฏิบัติตาม ส่วนใหญ่จะยืนตามระเบียบเดิม เมื่อมีปัญหาจึงเสนอแก้ไขเพิ่มเติม

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

1. หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน ควรจัดให้มีการฝึกอบรมคณะกรรมการการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชน เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบกฎหมาย หลักเกณฑ์การกู้ยืม วิธีการขอกู้ยืมเพื่อให้เป็นแนวทางเดียวกันและไม่สับสนในการปฏิบัติงาน

2. คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชน ควรจัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการดำเนินการกองทุนสวัสดิการชุมชนให้กับสมาชิกในชุมชนได้ทราบข่าวสารความเคลื่อนไหว ความก้าวหน้าในการดำเนินงานของกองทุนอย่างต่อเนื่องและทั่วถึงกัน และอาจประชาสัมพันธ์ให้คนในหมู่บ้านนั้น ๆ ซึ่งเป็นบุคคลภายนอก นอกเหนือจากสมาชิกได้รับรู้ข่าวสารได้ด้วย ซึ่งจะทำให้การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านมีความน่าเชื่อถือในความโปร่งใสมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรเพิ่มกระบวนการจัดประชุมระดมความคิดเห็นทั้งในการพัฒนาดัชนีชี้วัด และการวิเคราะห์ศักยภาพองค์กรการเงินชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมและเกิดความเชื่อมั่นต่อสมาชิกและคณะกรรมการองค์กรการเงินชุมชน

2. ควรขยายพื้นที่การศึกษาวิจัยให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด และมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างมากขึ้น ซึ่งจะทำให้สามารถศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชนระหว่างองค์กรการเงินชุมชน

3. ควรมีการศึกษาในประเด็นศักยภาพและประสิทธิผลของการระดมเงินทุนภายในชุมชนเพื่อการชำระหนี้ทั้งในระบบและนอกระบบ ซึ่งสมารถสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดกระบวนการและความสามารถด้านการบริหารจัดการองค์กรและงบประมาณโดยชุมชน

4. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคมชุมชนของชุมชนที่ดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน

5. ควรมีการศึกษาประเมินการดำาเนินงานกองทุนสวัสดิการชุมชนถึงปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินงาน ผลลัพธ์ที่ได้ รวมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชน